

Boychayeva Nozbuvi

YUQORI MALAKALI
VOKAL PEDAGOGLAR
TAYYORLASHDA
METAKOGNITIV
YONDASHUVNING O'RNI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

Boychayeva Nozbuvi

YUQORI MALAKALI VOKAL PEDAGOGLAR
TAYYORLASHDA METAKOGNITIV YONDASHUVNING
O‘RNI

(uslubiy qo‘llanma)

Jizzax - 2025

UDK: [378.147:781.1]:371.3

N.Boychayeva. Yuqori malakali vokal pedagoglar tayyorlashda metakognitiv yondashuvning o'rni. [uslubiy qo'llanma] – «Akadem Print» nashriyoti. Jizzax: 2025. – 60 b.

Mas'ul muharrirlar:

Andijon davlat pedagogika instituti professori
Ashurov Ma'rufjon Abdumutalibovich

Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Romanova Sanobar Yerejepovna

Taqrizchilar:

Andijon davlat pedagogika instituti professori
Ashurov Ma'rufjon Abdumutalibovich

Andijon davlat universiteti Sport va san'at fakulteti
Musiqa san'ati kafedrasi dotsenti
Mamirova Odinaxon

Ushbu uslubiy qo'llanma vokal pedagogikasida metakognitiv yondashuvlarning ahamiyatini va ularni malakali o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida qanday qo'llash mumkinligini chuqur tahlil qiladi. Uslubiy qo'llanma, o'z-o'zini baholash, refleksiya va o'zgarishga ochiqlik kabi metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish orqali vokal pedagoglarning kasbiy malakasini oshirishga yordam berishni maqsad qiladi.

Metakognitiv yondashuvlarning o'qituvchilarning pedagogik faoliyatini tahlil qilish, o'z o'rganish jarayonlarini boshqarish va samarali ta'lim berish uchun qanday foydalanilishi ko'rsatilgan. Uslubiy qo'llanmada metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirishning nazariy asoslari va amaliyotdagi qo'llanilishi, shuningdek, o'qituvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qanday yordam berishi haqida keng qamrovli tushunchalar berilgan.

Shuningdek, uslubiy qo'llanma vokal pedagogikada metodik yondashuvlarni, o'qituvchi va o'qituvchi o'rtasidagi interaktiv jarayonni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan didaktik usullar va texnikalarni ham ko'rsatib o'tadi. Metakognitiv strategiyalarni integratsiya qilish, o'qituvchiga o'z pedagogik faoliyatini muntazam ravishda tahlil qilish, o'z zaif tomonlarini aniqlash va ularga qarshi kurashish imkoniyatini yaratadi.

Ushbu uslubiy qo'llanma pedagogik faoliyatini rivojlantirishni istagan vokal o'qituvchilar uchun qo'llanma sifatida keng qamrovli va amaliy yondashuvlar bilan to'ldirilgan. Vokal pedagogikasida metakognitiv yondashuvlarni qo'llashning o'rni va ahamiyatini o'rgatish orqali o'qituvchilarning ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kirish.

Mavzuning dolzarbligi. Zamonaviy ta'lim jarayonida, ayniqsa, oliy musiqiy ta'lim tizimida pedagog kadrlar tayyorlash sifati va samaradorligini oshirish dolzarb masalalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu, avvalo, globallashuv sharoitida raqobatbardosh, kreativ, tafakkur darajasi yuqori bo'lgan, o'z pedagogik faoliyatiga tanqidiy va reflektiv yondasha oladigan vokal pedagoglarni tayyorlash zaruratidan kelib chiqadi.

Bugungi kunda dunyo ta'lim makonida **XXI asr kompetensiyalari** deb ataluvchi universal ko'nikmalar – tanqidiy fikrlash, muammoli vaziyatlarda echim topish, o'z-o'zini anglash va boshqarish, raqamli savodxonlik, hamkorlikda ishlash kabi ko'nikmalar ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Aynan shu kontekstda **metakognitsiya**, ya'ni shaxsning o'z bilim faoliyatini anglash, nazorat qilish, rejalashtirish va baholash qobiliyati – ta'limda yuqori samaradorlikni ta'minlaydigan strategik yondashuv sifatida qaralmoqda. Metakognitiv yondashuv, ayniqsa, ijodiy va murakkab ongli faoliyat bilan bog'liq bo'lgan vokal pedagogikada o'ta muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Vokal ijrochilik san'ati nafaqat texnik mahoratni, balki ichki emotsional holatni, o'z ovozi ustida ongli ishlash, musiqa asarining mazmunini ongli anglash, sahnadagi harakatlarni reflektiv nazorat qilishni ham talab qiladi. Shuning uchun zamonaviy vokal pedagog nafaqat o'quvchining vokal ko'nikmalarini shakllantiruvchi mutaxassis, balki ularning tafakkurini, ijodiy salohiyatini, ichki o'zini anglash faoliyatini faollashtiruvchi yetakchiga aylanishi zarur.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, vokal pedagoglarni tayyorlashda metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish – ularning kasbiy tayyorgarlik darajasini oshirish, refleksiya orqali dars jarayonlarini chuqur tahlil qilish, ijrochilikda yuzaga keladigan muammolarga kreativ echim topish imkonini beradi. Aynan metakognitiv yondashuv orqali vokal pedagog o'zining o'qitish uslublarini tahlil qilishi, o'z ustida ishlash strategiyalarini shakllantirishi va o'z o'quvchilarining mustaqil musiqiy tafakkurini rivojlantira oladigan ta'limiy muhit yaratishi mumkin bo'ladi.

Bundan kelib chiqadiki, yuqori malakali vokal pedagoglar tayyorlashda metakognitiv yondashuvning qo'llanilishi – nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb bo'lib, zamonaviy ta'lim sifatini oshirish, vokal pedagogikani shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida takomillashtirishda muhim ilmiy-metodik asos vazifasini bajaradi.

Mavzuning maqsadi va vazifalari. Ushbu mavzuning asosiy maqsadi — **yuqori malakali vokal pedagoglarni tayyorlash jarayonida metakognitiv yondashuvning nazariy va amaliy asoslarini ilmiy jihatdan chuqur tahlil qilish**, uning mazmun-mohiyati, ahamiyati va ta'limiy samaradorligini ochib berishdan iboratdir. Bugungi kunda musiqiy ta'lim sohasida, ayniqsa, vokal pedagogika yo'nalishida ijodiy fikrlaydigan, o'z ustida mustaqil ishlay oladigan, o'zining kasbiy faoliyatini anglaydigan va baholay oladigan pedagoglarni tayyorlash zarurati ortib bormoqda. Ana shunday sharoitda metakognitiv yondashuv vokal pedagog shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy yondashuvlardan biri sifatida qaraladi.

Mavzuning dolzarbligidan kelib chiqib, izlanish quyidagi muhim ilmiy-amaliy vazifalarni hal etishga yo'naltirilgan: eng avvalo, **metakognitsiya tushunchasining nazariy asoslarini aniqlashtirish**, uni vokal pedagogikaga moslashtirish hamda vokal ta'limi kontekstida mazmunli talqin qilish zarur. Bu orqali vokal pedagogikaning an'anaviy yondashuvlaridan farqli tarzda, ongli va reflektiv ta'limiy faoliyatga asoslangan pedagogik model yaratiladi. Shuningdek, **yuqori malakali vokal pedagoglar faoliyatida metakognitiv strategiyalarning qanday ko'rinishlarda namoyon bo'lishi**, ularni rivojlantirish uchun qanday metodik yondashuvlar va vositalardan foydalanish mumkinligi masalalari atroflicha o'rganiladi.

Keyingi muhim vazifa — **metakognitiv kompetensiyalarni rivojlantiruvchi metodik modellar va texnologiyalarni ishlab chiqish**dir. Bunda vokal mashg'ulotlar jarayonida talabalarda o'z-o'zini tahlil qilish, bilimlarini ongli boshqarish, ijrochilikdagi muammolarni mustaqil hal qilish, o'z vokal texnikasini baholay olish kabi reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish mexanizmlari ishlab

chiqiladi. Ushbu modellar nafaqat vokal ijrochilikni rivojlantirish, balki pedagoglarning o‘z-o‘zini rivojlantirishga intilishini ta’minlashga ham xizmat qiladi.

So‘nggi vazifa sifatida esa — **metakognitiv yondashuv asosida yuqori malakali vokal pedagoglarni tayyorlash bo‘yicha aniq, amaliy takliflar va tavsiyalar ishlab chiqish** ko‘zda tutiladi. Ushbu takliflar pedagogik institutlar, konservatoriyalar va musiqiy kollejlarda uchun amaliy qimmatga ega bo‘lib, ularni o‘quv jarayoniga integratsiya qilish imkonini beradi. Shuningdek, bu takliflar orqali musiqa ta’limi sifatini oshirishga xizmat qiluvchi yangi metodik materiallar, o‘quv dasturlari va malaka oshirish modullari ishlab chiqilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot vokal pedagogikani zamonaviy pedagogik-psixologik yondashuvlar bilan boyitish, metakognitiv yondashuv asosida ijodkor, tafakkurli va mas’uliyatli vokal pedagog shaxsini shakllantirishga xizmat qiluvchi nazariy va amaliy asoslarni yaratishga qaratilgani bilan dolzarb va innovatsion xarakterga ega.

Mavzuning metodlari. Ushbu tadqiqotning metodologik asoslari zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda keng qo‘llaniladigan ilmiy-tahliliy, qiyosiy, empirik va amaliy usullar tizimiga tayanadi. Tadqiqot jarayonida tanlangan metodlar mavzuning nazariy asoslarini chuqur yoritish, mavjud amaliy holatni tahlil qilish, metakognitiv yondashuvning vokal pedagogika jarayonidagi o‘rnini aniqlash hamda taklif qilinayotgan metodik modelning samaradorligini sinovdan o‘tkazish imkonini beradi.

Avvalo, **ilmiy-tahliliy metod** yordamida vokal ta’limi sohasida ilgari amalga oshirilgan tadqiqotlar, xorijiy va mahalliy olimlarning fikrlari, metakognitsiya tushunchasining pedagogik-psixologik asoslari, shuningdek, vokal pedagoglar tayyorlashdagi zamonaviy talablarga oid adabiyotlar o‘rganildi va chuqur tahlil qilindi. Bu metod orqali mavzuga doir nazariy qarashlarning evolyutsiyasi, zamonaviy yondashuvlarning shakllanishi va ularning musiqiy ta’limga ta’siri aniqlashtirildi.

Qiyosiy metod esa xorijiy davlatlar ta'lim tizimida metakognitiv yondashuvning qanday qo'llanilayotganini o'rganish, ularni O'zbekiston sharoitidagi vokal pedagogika bilan solishtirish va moslashtirish imkonini berdi. Bu orqali xalqaro ta'lim standartlariga mos, ammo mahalliy real vaziyatga moslashtirilgan samarali modellarni ishlab chiqish imkoniyati tug'ildi.

Tadqiqotning amaliy bosqichida esa **tajriba-sinov metodidan** foydalanildi. Ushbu metod yordamida metakognitiv yondashuv asosida ishlab chiqilgan metodik modelning vokal pedagoglar tayyorlashdagi samaradorligi maxsus tashkil etilgan tajriba asosida baholandi. Tajribalar davomida eksperimental va nazorat guruhlarini o'rtasidagi natijalar qiyosiy tahlil qilinib, metakognitiv komponentlar asosida ishlangan modelning foydali jihatlari aniqlab berildi.

Bundan tashqari, **so'rovnomalar va kuzatuv metodlari** orqali vokal ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar, o'qituvchilar va mutaxassislarining fikrlari, ehtiyojlari, mavjud yondashuvlarga bo'lgan munosabatlari va tajribalari o'rganildi. So'rovnomalar orqali metakognitiv yondashuvga oid bilimlar, uni qo'llash tajribasi va kasbiy rivojlanishga ta'siri yuzasidan muhim ma'lumotlar olindi. Kuzatuv metodi esa dars jarayonlarida pedagoglarning va talabalarning faoliyatini real vaqt rejimida tahlil qilish, metakognitiv elementlarning namoyon bo'lish shakllarini aniqlashga xizmat qildi.

Xulosa qilib aytganda, tadqiqot metodlari bir-birini to'ldiruvchi va boyituvchi xususiyatga ega bo'lib, mavzuni chuqur, izchil va har tomonlama o'rganish, shuningdek, amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim rol o'ynadi. Ushbu metodlar asosida olingan ilmiy natijalar kelgusida vokal pedagogikani metakognitiv asosda takomillashtirish uchun mustahkam poydevor vazifasini bajaradi.

METAKOGNITIV YONDASHUV TUSHUNCHASI VA UNING TA'LIM TIZIMIDAGI O'RNI

Metakognitsiya — bu insonning o'z fikrlash jarayonlarini bilishi, ular ustidan nazorat qilish va baholash qobiliyatidir. Bu tushuncha insonning o'rganish va bilim olish jarayonlarini boshqarish, kuzatish, va tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

Metakognitsiya konsepsiyasi, birinchi marta Flavell (1979) tomonidan ilgari surilgan bo'lib, o'rganish jarayonida fikrlashni, bilish va bu jarayonni boshqarishni qanday amalga oshirishni izohlaydi. Flavellning ta'kidlashicha, metakognitsiya nafaqat bilimlarni o'rganish, balki o'rganishni o'zi qanday boshqarishimizni va natijada o'rganish jarayonlarini qanday yanada samarali va maqsadga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishimizni tushunishdir.

Brown (1980) esa metakognitsiyani yanada kengroq tushuntirgan. U metakognitsiyani o'z-o'zini bilish va boshqarish jarayoni sifatida tasvirlaydi. Boshqacha qilib aytganda, metakognitsiya shaxsning o'zining o'rganish jarayonini qanday tushunishi va nazorat qilishini, undan foydalanishni va uni yaxshilash uchun qanday strategiyalarni qo'llashini o'rgatadi. Brownning fikriga ko'ra, metakognitsiya o'rganish jarayonida bevosita o'zini anglash va undan samarali foydalanish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu yondashuv, o'rganishni maqsadga yo'naltirilgan va samarali qilishda muhim rol o'ynaydi, chunki u shaxsning o'z xatolarini anglab, ularni tuzatish imkonini beradi.

Metakognitiv yondashuvni o'rganishda, avvalo, fikrlash jarayonlarini rejalashtirish, tushunish, va nazorat qilishning o'zi, o'quvchilarni o'z fikrlash jarayonlarini faol kuzatishga undaydi. Bunday yondashuv, shuningdek, xatolarni aniqlash va ular ustida ishlashni ta'minlaydi. O'quvchilar o'zlarining fikrlash jarayonlarini to'g'ri tashkil qilish, maqsadga yo'naltirilgan ravishda rejalashtirish, tushunishning xatolarini aniqlash va ularga qarshi strategiyalarni ishlab chiqishda yordam beradi. Bu jarayon nafaqat o'quvchilarning kognitiv rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi, balki ularning o'rganishdagi mustaqilliklarini ham oshiradi.

Misol uchun, metakognitiv yondashuvni o'rganishda o'quvchilar, o'zlari o'rganayotgan materialni qanday tushunishlarini va qanday yondashuvlar bilan o'z bilimlarini mustahkamlashlarini aniqlash imkoniga ega bo'ladi. Buning natijasida ular nafaqat o'z fikrlarini rejalashtiradilar, balki o'rganish jarayonida yuzaga kelgan muammolarni aniqlab, ular ustida ishlashni davom ettiradilar. O'rganish jarayonidagi xatolarni tahlil qilish va ularni tuzatish uchun yangi metodlar va yondashuvlarni izlash — bu metakognitsiyaning ajralmas qismi hisoblanadi.

Misol tariqasida, vokal pedagogikada metakognitsiyaning qo'llanilishi o'quvchilarga ovozli mashqlarni o'qitishda xatolarni tushunish va ularga qarshi samarali strategiyalarni ishlab chiqish imkoniyatini beradi. Masalan, o'quvchi o'z ovozini noto'g'ri ishlatganida, u metakognitiv yondashuv orqali o'zining noto'g'ri texnikasini tahlil qilib, uni qanday to'g'rilash haqida fikr yuritishi mumkin. Bu esa o'z navbatida o'quvchining vokal ko'nikmalarini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, metakognitsiya nafaqat o'rganish jarayonining samaradorligini oshirish uchun muhim vosita bo'lib, balki u shaxsning o'z fikrlashini, o'rganish jarayonini va undan foydalanishni boshqarish imkoniyatini ham beradi. Bu o'rganish jarayonining sifatini oshiradi va o'quvchilarni mustaqil va ongli ravishda o'rganishga yo'naltiradi.

Bilish va o'z-o'zini bilish jarayonlari farqi. Bilish jarayoni — bu insonning tashqi dunyo haqidagi ma'lumotlarni qabul qilish, tushunish, saqlash va ular ustidan ishlash jarayonidir. Bu jarayon o'rganish, eslab qolish, qabul qilish va yangi bilimlarni hayotga tatbiq etish bilan bog'liq. Bilish jarayoni, bir tomondan, o'rganishning asosiy shakli bo'lib, o'quvchining yangi ma'lumotlarni o'zlashtirishi, maqsadga erishishi va o'z bilimlarini to'g'ri ishlatishiga yordam beradi. Masalan, o'quvchi matematik masalani yoki musiqiy kompozitsiyani o'rganayotganda, avvalo, u o'rganayotgan materialni tushunishga harakat qiladi va uni o'z ichki tizimiga joylashtiradi. Bu jarayon o'quvchining ma'lum bir sohadagi bilimlarini yaxshilashga yordam beradi.

O'z-o'zini bilish esa bilish jarayonining yanada chuqurroq, tafakkuriy qismidir. Bu jarayonda shaxs o'zining o'rganish usullarini, bilimlarini va o'rganish motivlarini anglaydi. O'z-o'zini bilish, shaxsning bilimlarini qanday tashkil qilishini, nima uchun o'rganayotganini, qanday strategiyalarni qo'llashini va o'rganish jarayonida qanday natijaga erishmoqchi ekanligini tushunishga asoslanadi. Masalan, musiqani o'rganish jarayonida, vokal o'qituvchi o'z o'quvchisining qo'llaniladigan texnikalarini, ovoz ishlatish usullarini, shuningdek, musiqiy uslublar va ritmlar haqida tushuncha hosil qilishga qaratadi. Bu jarayon,

shuningdek, o'quvchining o'rganish jarayonidagi o'zgarishlarni qanday baholashini va ular ustida qanday ishlashini ham o'z ichiga oladi.

Metakognitsiyaning o'rni o'quv jarayonini samarali boshqarish uchun juda katta. O'rganish jarayonini boshqarish uchun o'quvchi nafaqat ma'lumotni o'rganishi kerak, balki u qanday metodlarni va strategiyalarni qo'llashini, o'rganishni qanday yanada samarali qilishini tushunishi zarur. Masalan, matematikada yangi formulani o'rganishda yoki musiqiy kompozitsiya ustida ishlashda, talabalar faqat amaliyot o'tkazibgina qolmay, balki o'rganish usullarini tahlil qilish, o'z usullarini sinovdan o'tkazish va ularni takomillashtirishni o'ylashlari kerak.

Misol uchun, musiqada o'quvchilar yangi asarlarni o'rganayotganda, ular nafaqat notalarni o'qish va qo'llashni, balki qanday texnikalar yordamida to'g'ri ifoda etishni, qanday ovoz o'zgarishlarini amalga oshirishni o'ylashlari kerak. Shuningdek, ular o'quv jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni qanday engish kerakligini, qanday amaliy yondashuvlarni qo'llash mumkinligini aniqlashga harakat qilishadi. Bu metakognitiv yondashuv yordamida, o'quvchilar o'zlarining kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, ularni yaxshilashga yo'naltirilgan strategiyalarni ishlab chiqadilar. Masalan, o'quvchi musiqa asarini o'rganishda, o'zining xatolarini tahlil qilishi va ular ustida ishlash uchun yangi usullarni qo'llashi mumkin. Bu yondashuv o'quvchini yanada samarali o'rganishga olib keladi va uning o'z-o'zini tahlil qilish, o'z bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi.

Metakognitsiya o'rganishda nafaqat bilimni olish, balki uni qanday yaxshilash va qanday samarali foydalanish mumkinligini tushunishga ham yordam beradi. Shuningdek, bu jarayon o'quvchining o'zining o'rganish jarayonini tahlil qilib, uni yanada samarali qilish uchun amaliy yondashuvlarni ishlab chiqishiga imkon beradi. Bu esa o'z navbatida o'quvchining mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, uning o'z bilimlarini boshqarish va o'rganishni yangi usullarda qo'llashga yordam beradi.

Musiqi ta'limida metakognitsiya: qanday qo'llaniladi? Musiqi ta'limida metakognitiv yondashuv o'quvchilarni nafaqat musiqa asarlarini ijro etishga, balki o'z ijrolarini tahlil qilish, o'z xatolarini tushunish va ularga qanday tuzatishlar kiritish mumkinligini aniqlashga ham o'rgatadi. Bu yondashuv, o'quvchilarni ijro jarayonining har bir bosqichini o'z-o'zini nazorat qilishga, tahlil qilishga va yaxshilashga o'rgatadi. Musiqi ta'limida bu jarayon o'quvchilarning nafaqat texnik, balki ijodiy va analitik qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Metakognitiv yondashuv yordamida, o'quvchilar o'z ijro jarayonini baholash va unga o'zgarish kiritish uchun zarur strategiyalarni yaratishga o'rgatish mumkin.

Misol uchun, vokal darslarida talabalar o'z ijrolarini qayta eshitib, ovoz texnikasidagi kamchiliklarni aniqlashlari va bu xatoliklarni tuzatish uchun qanday mashqlarni qo'llashlarini o'ylashlari kerak. Bu jarayon nafaqat o'qituvchining ko'rsatmalari asosida, balki o'quvchining o'z-o'zini tahlil qilish va o'zgarishga ochiq bo'lishi orqali amalga oshadi. Masalan, o'quvchi o'z ijrosini yozib olish orqali uning kamchiliklarini ko'rish va tinglash imkoniyatiga ega bo'ladi. Shundan so'ng, o'quvchi ovoz texnikasida yuzaga kelgan xatoliklarni aniqlaydi, misol uchun, noto'g'ri nafas olish yoki yengil ovoz chiqarishda qiynalishini sezadi. Keyin esa u o'z-o'zini tahlil qilib, bu xatolarni qanday tuzatish mumkinligini o'ylaydi va buni amalga oshirish uchun qanday mashqlarni bajarish kerakligini aniqlaydi.

Metakognitiv yondashuvning yana bir qo'llanilishiga misol sifatida vokal texnika bo'yicha darslarni keltirish mumkin. O'quvchilarga ovoz shakllarini yaratish va musiqaning ritmik tuzilishini tushunish jarayonida o'z-o'zini tahlil qilishni o'rgatish mumkin. O'quvchi o'z ijrosini o'zlashtirib bo'lganidan keyin, u ovozining sifatini yaxshilash yoki musiqaning ritmik tuzilishini aniqroq ifodalash uchun qanday usullarni qo'llash kerakligini aniqlaydi. Bu jarayon, o'quvchining ijro texnikasini takomillashtirishga yordam beradi va musiqiy izlanishlarini rivojlantiradi.

Talabalar, o'z-o'zini tahlil qilish orqali ijro jarayonida qanday zaif tomonlarini aniqlab, bu zaifliklarni qanday yengish mumkinligini rejalashtirishadi. Misol uchun, bir o'quvchi biron bir notani o'z vaqtida ijro etishda qiynalayotgan

bo'lsa, u o'ziga savol berishi kerak: "Nima uchun men bu notani o'qiyotganimda qiyinchilikka duch kelaman?" va bu muammolarni qanday tuzatish mumkinligini o'ylashi lozim. Bu jarayon o'quvchini nafaqat nazorat qilishga, balki o'z xatolarini tuzatishga bo'lgan ishonchni ham oshiradi.

Shuningdek, metakognitiv yondashuv o'quvchilarga o'z ijrolarini tahlil qilish jarayonida fikrlashning turli usullarini qo'llashni o'rgatadi. Masalan, vokal o'qituvchi o'quvchilarni nafaqat texnik jihatdan, balki ijodiy va estetik jihatdan ham tahlil qilishga yo'naltiradi. Bu jarayon orqali talabalar musiqiy asarning maqsadini, uning hissiyotini va ma'naviy mazmunini qanday ifodalashni o'rganadilar. Shu bilan birga, o'quvchilar o'z ijro jarayonini baholashda musiqiy tafakkurini rivojlantirishadi va o'z ijro texnikasini yanada mukammal qilish uchun yangi usullarni o'rganishadi.

Umuman olganda, musiqa ta'limida metakognitsiyaning qo'llanilishi o'quvchilarga nafaqat musiqa asarlarini ijro etishda, balki ularning o'z ijrolarini tahlil qilishda, kamchiliklarini aniqlashda va ularga qanday tuzatishlar kiritish mumkinligini aniqlashda yordam beradi. Bu yondashuv nafaqat texnik ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki ijodiy tafakkur va o'zini tahlil qilishni ham oshiradi. Shunday qilib, metakognitiv yondashuv o'quvchilarning musiqa sohasidagi muvaffaqiyatlarini oshirishga katta hissa qo'shadi.

Metakognitsiya musiqiy ijroning ko'plab jihatlarida qo'llaniladi: bu nafaqat vokal ijrochilik, balki musiqa asarini kompozitsiya qilishda ham ahamiyatlidir. Metakognitsiya musiqa ta'limida talabalarni faqat amaliy ko'nikmalarni o'rganish bilan cheklanmay, balki o'z ijro jarayonlarini tahlil qilish, kamchiliklarini aniqlash va tuzatishlar kiritish imkoniyatiga ega bo'lishni o'rgatadi. Bu, ayniqsa, vokal va instrumental ijro jarayonlarida, shuningdek, kompozitsiya yaratishda ham zarurdir. Musiqa asarini yaratish, o'z navbatida, ko'plab metakognitiv jarayonlarni o'z ichiga oladi. Talabalar kompozitsion ishlarni yaratishda nafaqat ijro texnikasiga, balki musiqa asarining tuzilishi, strukturasi va hissiy mazmuniga ham e'tibor berishlari kerak.

Misol sifatida kompozitsiya qilishda talabalar o'zlarining musiqiy g'oyalarini shakllantirishda metakognitiv yondashuvdan foydalanishlari mumkin. Masalan, talabalar musiqiy asarni yaratishda birinchi navbatda, uning qanday tuzilishi, qaysi elementlar bir-biriga mos kelishi, va qanday usullarda o'z g'oyalarini aniq ifodalashlari kerakligini tushunishga harakat qilishlari kerak. Bu jarayonda o'quvchi nafaqat o'z asarini yaratish jarayonini kuzatadi, balki qanday xatoliklar yoki kamchiliklarni aniqlash, ularni tuzatish va asarni yanada mukammal qilish uchun qanday strategiyalarni qo'llashni ham o'rganadi.

Masalan, talabalar o'zlari yozgan bir kompozitsiyani tahlil qilishlari mumkin. Ular, masalan, notalar o'rtasidagi ritmik bog'lanishlarni, melodiya oqimini, yoki harmoniyalarning o'zaro munosabatini tahlil qilishlari lozim. Metakognitiv yondashuv yordamida, o'quvchilar o'zlarining kompozitsion fikrlashlarini chuqur tahlil qiladilar, bu orqali ular o'z ishlarining qanday rivojlanishini anglashadi va kerakli o'zgartirishlarni kiritadilar. O'quvchi, masalan, bir ritmik elementni yoki melodik chiziqni yana bir bor ko'rib chiqib, ularni yaxshilash uchun qanday o'zgarishlar qilishni o'ylaydi.

Metakognitsiyaning musiqa ta'limida qo'llanilishi shuni anglatadiki, o'quvchi nafaqat musiqiy materialni eslab qolishi yoki ijro etishi kerak, balki o'z ijro jarayonini qanday boshqarishni, xatoliklarni qanday aniqlashni va ular ustida ishlashni bilishi zarur. Bu jarayon o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirish va bilimlarini chuqurlashtirishga olib keladi. O'quvchilar o'z ijrolarini baholash va ularga tuzatishlar kiritish orqali, nafaqat musiqaning texnik jihatlariga, balki uning estetik va ifodaviy tomonlariga ham e'tibor qaratadilar. Metakognitiv yondashuv o'quvchilarga nafaqat o'z ijro texnikasini, balki musiqaning umumiy maqsadi va mazmunini anglashda ham yordam beradi.

Misol sifatida, bir o'quvchi o'z vokal ijrosini baholashda, nafaqat ovoz texnikasini (tovush balandligi, ritmik to'g'rilik), balki ijrochi tomonidan musiqaning hissiy mazmuni va ifodasini qanday etkazilganini ham tahlil qiladi. O'quvchi o'zining ovoz texnikasidagi zaifliklarni aniqlab, ularga qarshi qanday mashqlarni

qo'llashni rejalashtiradi. Bu jarayon orqali o'quvchi o'z ijro jarayonini faol ravishda nazorat qilishga o'rgatadi.

Shunday qilib, metakognitiv yondashuv musiqa ta'limida o'quvchilarga nafaqat amaliy ko'nikmalarni o'rgatadi, balki ularning ijodiy fikrlash, tahlil qilish va o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan qobiliyatlarini ham kuchaytiradi. Bu esa, musiqiy ijroning ko'plab jihatlarini yanada mukammalroq qilishga imkon yaratadi. O'quvchilar o'z ijro jarayonini mustahkamlashda va musiqaning estetik jihatlarini chuqur anglashda metakognitiv yondashuvni qo'llash orqali o'z maqsadlariga erishishlari mumkin.

Xulosa qilib aytganda, metakognitsiya ta'lim jarayonida ijro va o'rganish samaradorligini oshirishda katta ahamiyatga ega. Musiqa ta'limida metakognitiv yondashuvning qo'llanilishi o'quvchilarga nafaqat musiqani o'rganish, balki o'zingizni qanday rivojlantirish va o'z bilimingizni yanada kuchaytirish haqida chuqurroq fikrlashni ta'minlaydi. Shuningdek, bu yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlash, o'zlarining kasbiy mahoratlarini o'z-o'zini tahlil qilish orqali rivojlantirish imkonini yaratadi.

Ushbu yondashuv musiqiy ta'limni yanada interaktiv va shaxsiylashtirilgan qiladi, chunki har bir o'quvchi o'zining individual o'rganish jarayonini anglab, unga mos strategiyalarni ishlab chiqadi. Bu, ayniqsa, vokal pedagogikada o'quvchilarning ijro texnikasini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

VOKAL PEDAGOGIKADA METAKOGNITIV

KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH ZARURATI

Vokal pedagogikada metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish zarurati nafaqat musiqa ta'limining samaradorligini oshirishga, balki o'qituvchining o'zini yanada rivojlantirishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchi o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish va bilish jarayonlarini anglash orqali nafaqat o'quvchilarga ta'lim berish jarayonini yaxshilaydi, balki o'zining ijro va pedagogik ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Bu, o'z navbatida, o'qituvchining professional malakasini oshirishga yordam beradi va uning pedagogik muvaffaqiyatlarini ta'minlaydi.

Metakognitiv yondashuvlar o'qituvchining o'z ijro va pedagogik faoliyatini nazorat qilish, fikrlash jarayonlarini boshqarish, xatolarni aniqlash va ularni tuzatish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Metakognitiv yondashuv va vokal pedagogika. Vokal pedagogikada metakognitiv yondashuvlar o'quvchilarning ijro ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu yondashuv o'qituvchiga o'z faoliyatini tahlil qilish imkonini berib, ijro jarayonini samarali boshqarish uchun zarur bo'lgan bilimlarni to'plash va qo'llashni o'rgatadi. O'qituvchining o'zini tahlil qilishi, ijro va ta'lim metodlarini qayta ko'rib chiqishi, ularning samaradorligini baholashga yordam beradi. Buning natijasida, o'qituvchi o'z pedagogik uslublarini yaxshilaydi, yangi metodlarni izlab topadi va ulardan foydalanish strategiyalarini ishlab chiqadi. Shuningdek, o'qituvchilar o'zlarining pedagogik jarayonlarida yuzaga keladigan xatolarni aniqlab, ularni tuzatish uchun kerakli amaliyotlarni tanlashda metakognitiv yondashuvlardan foydalanadilar.

Metakognitiv kompetensiyalarning o'rni va zarurati. Vokal pedagogikada metakognitiv kompetensiyalar o'quvchilarga faqat texnik bilimlarni berish bilan cheklanmay, balki ularning ijodiy va analitik tafakkurlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Bu kompetensiyalar o'quvchilarning o'z ijro jarayonlarini tahlil qilish, o'z zaif tomonlarini aniqlash va ularga qarshi qanday tuzatishlar kiritish mumkinligini anglashga yordam beradi. Talabalar, metakognitiv yondashuv orqali, musiqiy asarlarni qanday ijro etish kerakligini tushunib, shaxsiy yondashuvni ishlab chiqishlari mumkin. Bu jarayon, shuningdek, o'quvchilarga o'z xatolaridan saboq olish va ijro jarayonini doimiy ravishda yaxshilash imkoniyatini yaratadi.

Metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish, shuningdek, o'qituvchilarga o'z faoliyatlarini doimiy ravishda baholash va tahlil qilish imkoniyatini beradi. O'qituvchi, metakognitiv yondashuv orqali, o'zining o'quvchilar bilan ishlashda qanday metodlarni qo'llashini, qanday pedagogik yondashuvlardan foydalanishini, o'z faoliyatini qanday baholashni biladi. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning o'z ijro va nazariy bilimlarini mukammallashtirishga yordam beradi.

Metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirishning ahamiyati. Vokal pedagogikada metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirishning ahamiyati shundaki, bu kompetensiyalar o'quvchilarning mustaqil fikrlash va o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'quvchilar, o'z ijro jarayonlarini tahlil qilish orqali, o'zlarining kuchli tomonlarini aniqlaydilar va zaif tomonlarini yengish uchun zarur strategiyalarni ishlab chiqadilar. Shuningdek, bu kompetensiyalar orqali o'quvchilar o'z ijro jarayonlarini mustaqil ravishda boshqarishni o'rganadilar. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning ijro qobiliyatlarini mukammal qilishga yordam beradi.

Bundan tashqari, metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchilar o'z pedagogik faoliyatlarini doimiy ravishda tahlil qilish, yangi yondashuvlarni qo'llash va o'z metodlarini ishlab chiqish orqali o'z malakalarini oshiradilar. Shu bilan birga, bu jarayon o'qituvchilarga pedagogik innovatsiyalarni ishlab chiqish va yangi metodlarni qo'llashda yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, vokal pedagogikada metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish zarurati o'quvchilar va o'qituvchilar uchun ham juda muhimdir. O'qituvchining o'z ijro va pedagogik faoliyatini tahlil qilish, o'z-o'zini anglash va boshqarish qobiliyatlari uning kasbiy malakasini oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, bu yondashuv o'quvchilarning ijro qobiliyatlarini rivojlantirish, o'z-o'zini tahlil qilish va xatolarini tuzatish imkoniyatini beradi. Metakognitiv yondashuvlarning o'quv jarayonidagi ahamiyati kattadir, chunki bu yondashuv orqali nafaqat texnik, balki intellektual va emotsional jihatlar ham uyg'unlashtiriladi, bu esa musiqa ta'limining samaradorligini yanada oshiradi.

Vokal o'qituvchining kasbiy kompetensiyalari. Vokal o'qituvchisi o'z kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun nafaqat musiqa san'ati va vokal texnikalarini bilishi, balki pedagogik kompetensiyalarni ham chuqur egallashi zarur. Kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda metakognitiv yondashuvlar muhim rol o'ynaydi. Vokal pedagogning kasbiy kompetensiyalariga nafaqat vokal texnikasi, balki o'quvchilarni tinglash, tahlil qilish va ularga individual yondashish

qobiliyatlari kiradi. Metakognitiv kompetensiyalar bu kompetensiyalarning shakllanishiga yordam beradi, chunki o'qituvchi o'z o'quvchilarining ehtiyojlarini va kamchiliklarini kuzatib, ularni qanday yaxshilashni rejalashtiradi.

Misol sifatida, vokal o'qituvchi o'z darslarini tahlil qilib, o'quvchining ovozi qanday yaxshilashga erishish mumkinligini aniqlaydi va o'z dars uslublarini optimallashtiradi. Masalan, o'quvchi yuqori notalarni kuylashda qiyinchilikka duch kelayotgan bo'lsa, o'qituvchi o'z metodikasini o'zgartirib, qadam-baqadam, asta-sekinlik bilan treningni boshlaydi. Metakognitiv yondashuv o'qituvchiga o'z metodlarini o'rganib, bu jarayonda o'quvchi uchun eng mos keladigan yondashuvni topishga yordam beradi.

Tanqidiy tafakkur, o'zini kuzatish, tahlil qilish ko'nikmalari. Tanqidiy tafakkur va o'zini kuzatish — bu metakognitsiyaning asosiy qismlaridir. Vokal pedagogi uchun bu ko'nikmalar juda muhim, chunki ular o'qituvchining o'zini va o'quvchilarni baholash, o'z faoliyatini tahlil qilish va samarali pedagogik yondashuvlarni tanlash imkonini yaratadi. Tanqidiy tafakkur yordamida vokal pedagog o'z darslarini baholaydi, o'quvchilarni tinglab, ularning ijrosini tahlil qiladi va ular uchun eng optimal yondashuvni aniqlaydi.

Misol sifatida, bir vokal o'qituvchisi dars davomida o'quvchining ovozidagi noaniqlikni sezib, uning musiqiy texnikasidagi kamchiliklarni aniqlaydi. O'qituvchi, shu bilan birga, o'zini ham baholaydi va o'qituvchining metodikasida qanday o'zgarishlar kiritish kerakligini tushunadi. Bu holatda tanqidiy tafakkur va o'zini kuzatish qobiliyatlari yordamida o'qituvchi o'z metodikasini rivojlantirishga harakat qiladi va o'quvchining muvaffaqiyatiga yo'l ochadi.

Tahlil qilish ko'nikmalari esa o'qituvchiga o'z ijrosini yoki o'quvchilarni yanada samarali tahlil qilish imkonini beradi. Masalan, o'qituvchi o'quvchining ovozi o'rganib, xatoliklarni tahlil qiladi va o'quvchiga bu xatoliklarni qanday tuzatishni o'rgatadi. Tahlil qilish ko'nikmalari o'qituvchining ijodiy yondashuvini kuchaytiradi va o'zgarishlarga tayyor bo'lishini ta'minlaydi.

O‘qituvchi sifatida ongli refleksiya. Ongli refleksiya — bu o‘qituvchining o‘z pedagogik faoliyatini tahlil qilish, o‘z bilimlarini va o‘qituvchilik uslublarini yaxshilash uchun ichki nazorat qilish jarayonidir. Bu jarayon, o‘qituvchi o‘z faoliyatini tahlil qilib, o‘quvchilarni yanada samarali o‘rgatish uchun kerakli tuzatishlarni kiritishga imkon beradi. O‘qituvchi o‘zining pedagogik faoliyatini va metodlarini doimiy ravishda qayta ko‘rib chiqadi va yangi yondashuvlar topishga intiladi.

Masalan, o‘qituvchi dars davomida biror musiqiy asarni o‘qitishda o‘quvchilarga turli metodlarni qo‘llagan bo‘lsa, u o‘z metodini tekshirib, qanday usullar o‘quvchilar uchun eng foydali ekanligini aniqlaydi. Ongli refleksiya o‘qituvchining kasbiy o‘sishida muhim o‘rin tutadi, chunki o‘qituvchi o‘z faoliyatini tahlil qilish orqali yangi metodlarni sinovdan o‘tkazadi va ulardan foydalanuvchi eng samarali yondashuvni ishlab chiqadi.

Xulosa qilib aytganda, vokal pedagogikada metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish zarurati o‘qituvchining kasbiy rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Tanqidiy tafakkur, o‘zini kuzatish va tahlil qilish ko‘nikmalari, shuningdek, ongli refleksiya o‘qituvchining o‘z faoliyatini mustahkamlash, o‘quvchilarga samarali ta’lim berish va o‘z pedagogik metodlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bularning barchasi metakognitiv yondashuvning vokal pedagogikada qo‘llanishining zaruriyatini ko‘rsatadi va o‘qituvchining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Shu bilan birga, metakognitiv kompetensiyalar o‘qituvchilarning ijodiy va o‘quvchilarga individual yondashuvlarini takomillashtirishga yordam beradi, bu esa vokal ta’limda yanada samarali va yuqori sifatli natijalarga erishishga imkon yaratadi.

METAKOGNITIV O‘QITISH STRATEGIYALARINING VOKAL DARSLARIGA INTEGRATSIYASI

Metakognitiv yondashuvlar o‘qituvchilarga va o‘quvchilarga o‘z o‘rganish jarayonlarini anglash, boshqarish va tahlil qilish imkoniyatlarini yaratadi. Metakognitiv yondashuvlarning ta’lim jarayonida qo‘llanishi nafaqat o‘quvchilarga,

balki o'qituvchilarga ham o'z faoliyatlarini yaxshilash imkoniyatini beradi. O'quvchilar, metakognitiv yondashuvlarni o'rganish orqali, nafaqat o'rganayotgan materialni eslab qolish va uni yodlash bilan cheklanmay, balki o'zlarining o'rganish jarayonlarini tushunishga, baholashga va optimallashtirishga o'rgatiladilar. Bu o'quvchilarga o'z bilim va ko'nikmalarini samarali ravishda qo'llash imkoniyatini beradi. Metakognitiv yondashuvning eng muhim jihatlaridan biri shundaki, u o'quvchilarga o'z ta'lim jarayonlarini doimiy ravishda tahlil qilish va yaxshilashga yordam beradi. Bunday yondashuvlar, o'z navbatida, o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Vokal darslarida metakognitiv strategiyalarni integratsiya qilish. Vokal darslarida metakognitiv strategiyalarni integratsiya qilish, o'quvchilarga o'z ijro jarayonlarini chuqurroq anglash va tahlil qilish imkonini beradi. Masalan, vokal texnikada o'quvchilar o'zlarining ovozini qanday boshqarishlarini, ovozning qanday ishlashini, qanday usullar bilan ovoz texnikasini rivojlantirish mumkinligini o'rganadilar. Bunday yondashuvlar yordamida, o'quvchilar nafaqat o'z ijro jarayonlarini tahlil qilishni, balki bu jarayonlarda yuzaga kelgan kamchiliklarni aniqlash va ularga qarshi samarali strategiyalarni ishlab chiqishni o'rganadilar.

Vokal pedagogikasida metakognitiv yondashuvlarni qo'llash o'quvchilarni o'z ijodiy fikrlash va o'z faoliyatlarini baholashda yanada faolroq jalb qiladi. O'quvchilar, metakognitiv strategiyalarni qo'llash orqali, o'zlarining ijro jarayonlarini tahlil qilib, o'z xatolarini aniqlaydilar va ularga qanday tuzatishlar kiritishni o'ylashadi. Bunda, o'quvchilarga o'z faoliyatlarini tahlil qilish va samarali xulosa chiqarish imkoniyati beriladi, bu esa o'qituvchining ta'lim jarayonini yanada samarali boshqarishiga yordam beradi.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam berish. Metakognitiv yondashuvlar o'quvchilarga o'z o'rganish usullarini tahlil qilish va ularni takomillashtirish imkoniyatini yaratadi. Vokal darslarida bu o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Misol uchun, bir vokalist o'z ijrosini tahlil qilganida, uning noto'g'ri ijro etgan joylarini aniqlash va ularni tuzatish uchun qanday texnikalardan foydalanish mumkinligini anglashda yordam

beradi. Bunda o'quvchi o'z jarayonini qayta tiklash va o'zgartirish strategiyalarini yaratishi mumkin. Bu esa, o'z navbatida, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini mustahkamlashga yordam beradi, chunki o'quvchi har bir ijrodan o'rganib, o'z ijro qobiliyatlarini doimiy ravishda takomillashtiradi.

Ta'lim jarayoniga faolroq jalb qilish. Metakognitiv yondashuvlar o'quvchilarni o'z ta'lim jarayonlariga faolroq jalb qilish imkoniyatini beradi. O'quvchilar, o'zlarini tahlil qilish va o'rganish usullarini baholash orqali, ta'lim jarayoniga yanada faolroq kirishadilar. Bu jarayonda ular nafaqat o'rgangan ma'lumotni yodlab olishni, balki o'rganish jarayonida yuzaga kelgan qiyinchiliklar va muammolarni tahlil qilishni ham o'rganadilar. Metakognitiv yondashuv orqali, o'quvchilar o'zlarini faqat ma'lumot olish bilan cheklamasdan, bu ma'lumotni qanday samarali qo'llashni ham o'rganadilar. Shu bilan birga, ular o'z o'rganish jarayonlarini yanada samarali boshqarish imkoniyatini topadilar. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarni o'z o'rganish jarayonlariga yanada faolroq jalb qiladi.

Xulosa qilib aytganda, metakognitiv yondashuvlar o'quvchilarni nafaqat o'rganishga, balki o'z o'rganish jarayonlarini tahlil qilish va boshqarishga ham o'rgatadi. Vokal darslarida metakognitiv strategiyalarni qo'llash o'quvchilarni o'z ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi, ularni o'z ijro jarayonlarini tahlil qilish va yaxshilashga jalb qiladi. Bu orqali o'quvchilar o'z bilimlarini chuqurlashtiradilar va o'z o'rganish usullarini optimallashtiradilar. Natijada, metakognitiv yondashuvlar ta'lim jarayonini yanada samarali boshqarishga yordam beradi va o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatlarini mustahkamlaydi.

O'quvchilarda "o'rganishni o'rganish" metodikasi. Metakognitiv yondashuvning eng muhim jihatlaridan biri bu o'quvchilarga "o'rganishni o'rganish"ni o'rgatishdir. Bu metodika o'quvchilarga nafaqat yangi ma'lumotlarni yodlash yoki tushunishga yordam beradi, balki ularni o'rganish jarayonini boshqarish va tahlil qilishni o'rgatadi. O'quvchilarda metakognitiv yondashuvni shakllantirish, o'z ta'lim jarayonlarini tahlil qilish va yaxshilashga yordam beradi.

Vokal darslari misolida, o'quvchi o'zining ovozi qanday yaxshilashini o'rganishi kerak. Bunday holda, o'quvchi o'z ovozi to'g'ri shakllantirish uchun o'rgangan metodlarni kuzatadi va ularni qanday qo'llashni aniqlaydi. Masalan, vokal darslarda, o'quvchilar o'zining ovozi yuqori notalarda chiqara olishlari yoki jismoniy holatlarini saqlab qolishlari kerakligini tushunishlari kerak. O'rganishni o'rganish metodikasi yordamida o'quvchi o'z o'rganish usullarini tahlil qilib, ular uchun eng samarali yondashuvlarni tanlaydi.

Misol sifatida, o'quvchi o'zining ovozi yaxshilash uchun qanday mashqlarni bajarish kerakligini va bu mashqlarni qanday rejalashtirishni o'rganadi. Bu orqali o'quvchi o'z o'rganish jarayonini boshqarishni va tahlil qilishni o'rganadi, bu esa uning vokal qobiliyatlarini tezda rivojlantirishga yordam beradi.

Ovozli mashqlarni ongli rejalashtirish va kuzatish. Vokal darslarida metakognitiv strategiyalarni qo'llashning yana bir muhim jihati – ovozli mashqlarni ongli rejalashtirish va kuzatishdir. O'quvchilar mashqlarni bajarishdan oldin, ular qanday maqsadlarni ko'zlab bajarishlarini bilishlari kerak. Mashqlarni bajarish jarayonida o'quvchi o'z ovozi qayta-qayta tahlil qilib, muayyan xatoliklarni aniqlash va ularni qanday tuzatish kerakligini o'rganadi. Bu jarayonni kuzatish va o'z faoliyatini ongli tarzda rejalashtirish vokal ijroda mustahkamlikni ta'minlashga yordam beradi.

Masalan, o'quvchi o'z ovozi past va yuqori tonlarda sinab ko'rib, qaysi notalarda unga osonroq yoki qaysi notalarda qiyinchiliklar paydo bo'lishini kuzatishi kerak. Ovozli mashqlarni bajarishda, o'quvchi bu qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun o'z mashqlarini qanday o'zgartirishni, qanday o'zgarishlar kiritishni aniqlaydi. Bu jarayonni kuzatish o'quvchining vokal texnikasini yanada takomillashtirishga yordam beradi.

Vokal mashqlarini ongli rejalashtirish va kuzatishning eng yaxshi misoli sifatida, o'quvchilar uchun maxsus mashqlarni ishlab chiqish mumkin. Masalan, o'quvchi o'z ovozi har bir notada yengil va tabiiy chiqishini ta'minlash uchun mashqlarni to'g'ri rejalashtiradi va har bir mashqni bajarishdan keyin uning

natijalarini tahlil qiladi. Bu orqali o'quvchi o'z vokal qobiliyatlarini to'liq rivojlantiradi.

O'z faoliyatini yozib olib tahlil qilish (audio/video). Metakognitiv yondashuvlarning samarali qo'llanilishidan biri o'quvchilarning o'z faoliyatlarini yozib olib, tahlil qilishdir. O'z ovozi yozib olish va keyinchalik tinglash o'quvchilarga o'z ijrosini baholash va yaxshilash uchun eng yaxshi imkoniyatni beradi. Audio yoki video yozuvlari yordamida o'quvchilar o'zlarini tinglash orqali xatoliklarni aniqroq ko'rishadi va ularga qanday tuzatishlar kiritish kerakligini tushunishadi.

Misol sifatida, o'quvchi vokal mashqlarini video yoki audio formatda yozib oladi va keyinchalik bu yozuvni tinglab, o'zidagi zaif tomonlarni tahlil qiladi. O'quvchi ovozi to'g'ri chiqmayotgan qismlarini topib, bu xatoliklarni qanday tuzatishni o'rganadi. Ushbu jarayon, o'quvchining o'zini tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi va vokal ijroda yanada muvaffaqiyatli natijalarga erishishga imkon yaratadi.

Video yoki audio yozuvlar yordamida o'quvchi o'zining ta'lim jarayonini mustahkamlash va yaxshilash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu metodik yondashuv, ayniqsa, o'quvchilarga o'z o'rganish jarayonini real va aniq tarzda kuzatish imkonini yaratadi, bu esa o'z faoliyatini tahlil qilishda juda muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, metakognitiv o'qitish strategiyalarini vokal darslarga integratsiya qilish, o'quvchilarni o'z o'rganish jarayonlarini boshqarish va tahlil qilishga o'rgatadi. O'quvchilarga "o'rganishni o'rganish" metodikasini o'rgatish, ovozli mashqlarni ongli rejalashtirish va kuzatish, shuningdek, o'z faoliyatini yozib olib tahlil qilish – bu barcha metakognitiv strategiyalar vokal ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodiy va o'zini rivojlantirish qobiliyatlarini kuchaytiradi. Ushbu metodlar orqali o'quvchilar o'z vokal texnikalarini yanada takomillashtirish, o'z ijrolarini yaxshilash va o'z o'rganish jarayonini yanada samarali boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

YUQORI MALAKALI VOKAL PEDAGOGLARNI TAYYORLASHDA O‘Z-O‘ZINI BAHOLASH VA O‘ZGARISHGA OCHIQLIK

Yuqori malakali vokal pedagoglarini tayyorlashda o‘z-o‘zini baholash va o‘zgarishga ochiqlik, nafaqat o‘qituvchining shaxsiy rivojlanishiga, balki o‘quvchilarga ta’lim berishning samaradorligini oshirishga ham katta ta’sir ko‘rsatadi. Musiqa ta’limida pedagoglar o‘z faoliyatlarini tahlil qilish va baholash orqali nafaqat o‘zlarining texnik va ijodiy malakalarini rivojlantiradilar, balki pedagogik yondashuvlarini ham takomillashtiradilar. Ushbu jarayon o‘qituvchiga o‘z zaif tomonlarini aniqlash va ularni yengish, shuningdek pedagogik usullarni yangi va innovatsion yondashuvlarga moslashtirish imkonini beradi.

O‘z-o‘zini baholash va o‘zgarishga ochiqlik, pedagogning o‘z tajribasini va faoliyatini doimiy ravishda qayta ko‘rib chiqishiga asoslanadi. Bu jarayon, birinchi navbatda, o‘qituvchining pedagogik uslublari va yondashuvlaridagi kuchli va zaif tomonlarni aniqlashga yordam beradi. Vokal pedagogi o‘z ishini tahlil qilish orqali o‘z ijro texnikasini va vokal yondashuvlarini yanada mukammallashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Masalan, o‘qituvchi o‘z darslarining samaradorligini baholashda, talabalar bilan ishlashning qaysi usullarini muvaffaqiyatli qo‘llayotganini va qaysi metodlarni yanada rivojlantirish zarurligini aniqlaydi. Bunday tahlil orqali o‘qituvchi o‘zining pedagogik yondashuvlarini takomillashtirishga intiladi, bu esa o‘z navbatida talabalar uchun ta’limning yanada sifatli va samarali bo‘lishini ta’minlaydi.

Zaif tomonlarni aniqlash va kurashish. O‘z-o‘zini baholash jarayonida vokal pedagog o‘zining zaif tomonlarini aniqlash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Masalan, o‘qituvchi o‘z ijro texnikasidagi ba’zi kamchiliklarni yoki talabalarga ma’lumotni yetkazishdagi qiyinchiliklarni sezishi mumkin. Bu holat, o‘qituvchi uchun o‘zini yanada rivojlantirishga undaydi. O‘z-o‘zini baholash orqali, pedagog o‘z zaif tomonlarini tahlil qilish va ularga qarshi kurashish strategiyalarini ishlab chiqishi mumkin. Misol uchun, agar o‘qituvchi talabalar bilan dars berishda ma’lum bir vokal texnikada kamchiliklar yuzaga kelayotganini sezsa, u o‘z uslublarni

o'zgartirib, yangi texnikalar va mashqlarni joriy etishi mumkin. Bu nafaqat o'qituvchining o'zini rivojlantirishiga, balki talabalar uchun ta'limni yanada samarali qilishga ham xizmat qiladi.

Yangilanish va innovatsion pedagogik yondashuvlar. Yuqori malakali vokal pedagoglari o'zlarini doimiy ravishda yangilab borishlari kerak. Musiqa ta'limi doimo rivojlanib borayotgan soha bo'lib, yangi pedagogik metodlar, texnologiyalar va yondashuvlar doimiy ravishda ishlab chiqilmoqda. O'zgarishga ochiqlik bu innovatsion yondashuvlarni o'z pedagogik faoliyatiga joriy qilishni anglatadi. Pedagog o'z faoliyatini tahlil qilish orqali yangi metodlarni o'zlashtiradi va ularni o'z darslariga qo'llaydi. Bu jarayon, nafaqat o'qituvchining o'zining kasbiy malakasini oshirishga yordam beradi, balki o'quvchilarga yanada zamonaviy va samarali ta'lim berishga imkon yaratadi.

O'quvchilar bilan samarali pedagogik yondashuvlar. Yuqori malakali vokal pedagoglarining rivojlanishi, o'z-o'zini baholash jarayonlari orqali, o'quvchilarga yanada samarali pedagogik yondashuvlarni taklif etadi. Vokal pedagoglar o'zlarining ishini tahlil qilishda o'quvchilarni motivatsiya qilish va ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun qanday metodlarni qo'llashni aniqlaydilar. Bu, o'quvchilarga o'z ijro texnikalarini takomillashtirish, yangi vokal texnikalarni o'rganish va o'zlarining kuchli tomonlarini rivojlantirish imkoniyatlarini yaratadi. O'qituvchi o'z-o'zini baholash va o'zgarishga ochiqlik orqali o'z metodlarini doimiy ravishda takomillashtirib boradi va shuningdek, o'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos keladigan yangi yondashuvlarni ishlab chiqadi.

Xulosa qilib aytganda, yuqori malakali vokal pedagoglarini tayyorlashda o'z-o'zini baholash va o'zgarishga ochiqlikning ahamiyati juda katta. O'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash orqali o'z zaif tomonlarini aniqlash va ularni yengish imkoniyati bo'ladi. Bunda pedagogning o'z-o'zini yangilab borishi, innovatsion pedagogik yondashuvlarni o'zlashtirish va o'quvchilarga yanada samarali ta'lim berish imkoniyatlarini yaratadi. O'z-o'zini baholash jarayoni o'qituvchining o'z kasbiy malakasini oshirishga yordam beradi va

shuningdek o'quvchilarning ta'lim jarayonini samarali boshqarishga xizmat qiladi. Bu yondashuv, o'z navbatida, o'quvchilar uchun yuqori sifatli, innovatsion va samarali ta'lim imkoniyatlarini taqdim etadi.

O'z ustida ishlash ko'nikmalari. O'z ustida ishlash – bu o'qituvchining o'z pedagogik amaliyotini tahlil qilish va undan kelib chiqib o'zgarishlar kiritish qobiliyatidir. Vokal pedagog o'zining darslarini va metodik yondashuvlarini doimiy ravishda baholash orqali o'zining ish faoliyatini takomillashtirishi mumkin. O'z ustida ishlash ko'nikmalari, o'qituvchining o'zini rivojlantirishga bo'lgan intilishining namoyon bo'lishidir. Bunda, o'qituvchi o'zining ovoz pedagogikasiga oid bilimlarini mustahkamlash, yangi metodlar va usullarni o'rganish, va eng muhimi, o'z darslarini tahlil qilishni amalga oshiradi.

Masalan, vokal pedagog bir necha oy davomida o'zi olib borayotgan darslarni o'zining yozib olingan videolarini tomosha qilish orqali tahlil qiladi. Ushbu tahlil orqali u o'z darsida qanday metodlarni qo'llashda muvaffaqiyatli bo'lganini va qaysi usullarda qiyinchiliklarga duch kelganini aniqlaydi. Bu o'zgarishlarga ochiq bo'lish va o'z ustida ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Shuningdek, o'qituvchi o'zining darslarida o'quvchilarni qanday yondashuvlar bilan jalb qilish, ularning qobiliyatlarini qanday qilib rivojlantirish kerakligini baholashi zarur. Har bir darsdan keyin o'z-o'zini baholash va o'quvchilarning fikrlarini tinglash orqali, pedagog o'z faoliyatini takomillashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Metakognitiv monitoring va baholash usullari. Metakognitiv monitoring va baholash, o'qituvchining o'z o'rganish jarayonini tahlil qilish va boshqarish usulidir. Bu jarayon o'qituvchiga o'z faoliyatini tahlil qilish imkonini berib, uni o'zgarishlarga ochiq qilishga yordam beradi. Vokal pedagoglarining metakognitiv monitoringi o'z o'quvchilarining muvaffaqiyatlarini kuzatish va darsda yuzaga keladigan muammolarni hal etish uchun samarali vosita hisoblanadi.

Masalan, vokal pedagog o'z darslarini o'tkazishdan oldin, o'quvchilarning ovoqidagi zaif tomonlarini aniqlash uchun bir nechta testlar o'tkazadi. Dars davomida o'qituvchi o'zining pedagogik metodlarini o'quvchilarni rag'batlantirish

va motivatsiya berishga qaratadi. O'qituvchining o'z faoliyatini baholashning eng yaxshi misollaridan biri – bu o'quvchilar tomonidan bajarilgan mashqlarni, ularning o'zgarishlarini va yakuniy natijalarni tahlil qilishdir. Ushbu monitoring jarayonida o'qituvchi har bir darsdan keyin o'zining pedagogik yondashuvlarini qayta ko'rib chiqadi va amaliyotlarini takomillashtiradi.

Baholash usullari orqali, o'qituvchi o'zining pedagogik usullarining samaradorligini o'lchaydi. Masalan, vokal pedagog darsdan oldin ovoz texnikasini o'rgatish uchun bir qator mashqlarni o'quvchilarga taqdim etadi, dars jarayonida o'quvchilarni kuzatadi va ularning ovozidagi o'zgarishlarni baholaydi. O'qituvchi o'z-o'zini baholash orqali bu mashqlarni qanday samarali qo'llaganligini aniqlaydi va kelajakda shu usulni takomillashtirish uchun yangi metodlar ishlab chiqadi.

O'qituvchining rivojlanish bosqichlarini kuzatish. O'qituvchining rivojlanish bosqichlarini kuzatish uning kasbiy faoliyatini oshirishning muhim qismidir. Vokal pedagoglarining rivojlanish jarayoni turli bosqichlarni o'z ichiga oladi. Bu bosqichlar o'qituvchining metodik ko'nikmalaridan tortib, ta'lim jarayonida o'quvchilar bilan ishlashning samaradorligigacha bo'lgan ko'plab omillarni o'z ichiga oladi.

Vokal pedagogining rivojlanish bosqichlarini kuzatish uchun, o'qituvchi o'z faoliyatining har bir bosqichini yoritib, o'quvchilarga qo'llanadigan metodlarni o'zgartiradi. Masalan, o'qituvchi birinchi bosqichda ovoz texnikasini o'rgatishga qaratilgan mashqlarni taklif qiladi, keyingi bosqichda esa o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan mashqlarni kiritadi. Har bir bosqichda o'qituvchi o'z metodik yondashuvlarini tahlil qilib, qanday usullarni samarali qo'llaganini va qanday o'zgarishlar kiritish kerakligini aniqlaydi.

Misol tariqasida, bir vokal pedagog yangi metodik yondashuvni qo'llashni boshlaganda, avval o'quvchilarning natijalarini diqqat bilan kuzatib boradi. Dars oxirida o'quvchilarning fikrlarini yig'adi, o'z faoliyatini baholaydi va kelajakda qanday usullarni qo'llashni takomillashtirish kerakligini belgilaydi. Bu jarayon pedagogning kasbiy rivojlanishining muhim bosqichini tashkil etadi, chunki

o'qituvchi har doim yangi usullarni o'rganishga va o'z faoliyatini takomillashtirishga intiladi.

Xulosa qilib aytganda, o'z-o'zini baholash va o'zgarishga ochiqlik vokal pedagoglarni tayyorlash jarayonida juda muhim ahamiyatga ega. O'qituvchining o'z ustida ishlash ko'nikmalari, metakognitiv monitoring va baholash usullari, shuningdek o'qituvchining rivojlanish bosqichlarini kuzatish orqali, pedagog o'z kasbiy faoliyatini doimiy ravishda yaxshilashga imkoniyat yaratadi. Ushbu yondashuvlar o'qituvchilarning malakasini oshirish va vokal pedagogikada yangiliklarni qo'llashda samarali natijalar beradi. O'qituvchining rivojlanishiga bo'lgan intilish, o'quvchilarning ijodiy va vokal qobiliyatlarini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

VOKAL O'RGATISHDA METAKOGNITIV

STRATEGIYALARNING DIDAKTIK MODELLAR BILAN UYG'UNLIGI

Vokal o'qitish jarayonida metakognitiv strategiyalarni qo'llash o'quvchilarga o'z o'rganish jarayonini ongli ravishda boshqarish, faoliyatini tahlil qilish va baholash imkoniyatini yaratadi. Bu yondashuv nafaqat o'quvchilarning vokal ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi, balki ularning o'rganish jarayoniga nisbatan mas'uliyatli va faol yondashuvini shakllantiradi. Vokal o'qitishdagi metakognitiv strategiyalar o'quvchilarga o'zlarini qanday o'rganayotganlarini tushunishga, o'z yondashuvlarini tahlil qilishga va o'z faoliyatini baholashga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning vokal texnikalarini va ifodali ijrolarini takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Metakognitiv strategiyalar, o'quvchilarga o'z o'rganish jarayonlarini yanada samarali qilishda yordam beradigan jarayonlardir. Masalan, o'quvchi o'zining vokal mashqlarini rejalashtirish, ularni kuzatish va oxir-oqibat baholash orqali o'z ijro texnikasini yaxshilash uchun muhim qadamlarni amalga oshiradi. O'quvchilar o'z o'rganish jarayonida o'zlarini baholash orqali, o'z zaif tomonlarini aniqlash va ularni rivojlantirishga yo'naltirilgan strategiyalarni ishlab chiqishlari mumkin. Bu

jarayon, o'quvchilarga xatoliklarni anglash va tuzatish, o'z imkoniyatlarini oshirish va ijodiy qobiliyatlarini yanada rivojlantirish imkoniyatini beradi.

O'rganish jarayonini rejalashtirish, kuzatish va baholash. Metakognitiv strategiyalarni qo'llashda o'quvchilarga o'z faoliyatlarini rejalashtirish, kuzatish va baholash imkoniyatlari yaratilib, bu jarayonlar o'rganish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Rejalashtirish bosqichida, o'quvchi darsning maqsadlari va o'quv mashqlarini aniqlab, o'z ijro texnikasini qanday rivojlantirishni rejalashtiradi. Masalan, vokal darsida, talabalar o'z mashg'ulotlarini o'tkazishdan oldin ovoz texnikasini va vokal mashqlarining qaysi qismlarini e'tiborga olishlarini belgilashadi. Bu bosqichda o'quvchilar o'z darslariga tayyorgarlik ko'rishning strategiyalarini ishlab chiqishadi, bu esa ularning o'rganish jarayonini yanada samarali qilishga yordam beradi.

Kuzatish jarayonida, o'quvchi o'z ijrosini baholash va nima uchun ba'zi mashqlarni bajarishda qiyinchiliklar yuzaga kelganini anglashga harakat qiladi. Masalan, o'quvchi biror vokal mashqni ijro etayotganda, uning ovoz texnikasida yoki yengillikda kamchiliklar paydo bo'lishi mumkin. Bu holatda o'quvchi o'zining xatoliklarini aniqlab, qanday qilib yaxshilashini belgilaydi. O'quvchilarga kuzatish jarayonida o'z ijrolarini qayta eshitib, tahlil qilishga imkon berish, ularning o'zini rivojlantirishga olib keladi. Shuningdek, bu jarayon o'quvchilarga o'z yondashuvlarini o'zgartirish va yangi usullarni qo'llashni o'rgatadi.

Baholash jarayonida, o'quvchi o'zining o'rganish jarayonini umumiy baholaydi va qanday o'zgarishlar kiritilishi kerakligini aniqlaydi. Vokal o'qitish jarayonida bu bosqichda o'quvchilar o'z ijrolarini baholab, qanday vokal texnikalarni o'rganganliklarini va ularni qanday samarali qo'llashlarini o'ylashlari zarur. Baholash jarayoni, o'quvchilarga o'z ko'nikmalarini yanada rivojlantirish va ijodiy ishlanmalarini yaxshilash uchun qanday qo'shimcha yondashuvlarni amalga oshirishni tushunishga yordam beradi.

Didaktik modellar va metakognitiv strategiyalarni integratsiya qilish. Didaktik modellar o'qituvchilarga o'quvchilarning o'rganish jarayonini samarali tarzda boshqarish va metakognitiv strategiyalarni dars jarayoniga integratsiya

qilishda yordam beradi. Metakognitiv strategiyalarni o'qitish jarayoniga qo'llash uchun samarali didaktik yondashuvlar yaratish, o'quvchilarning o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash imkoniyatlarini kengaytiradi. Didaktik modellar orqali o'qituvchi o'z darslarini shunday tashkil etishi kerakki, o'quvchilar nafaqat yangi bilimlarni o'zlashtirsin, balki o'rganish jarayonining o'zini tahlil qilsin va har bir vokal mashqning maqsadini anglab, uning ijrosida xatoliklarni aniqlab, tuzatishlarni amalga oshirsin.

Misol uchun, vokal darsida o'qituvchi o'quvchilarga yangi vokal texnikalarni o'rganish jarayonida qanday metakognitiv yondashuvlarni qo'llashlari kerakligini tushuntirishi mumkin. Dars davomida o'quvchilarga o'z ijrolarini baholash, qanday qilib mashqlarni yanada samarali o'tkazishni o'ylash va ijro jarayonida xatoliklarni qanday tuzatishni ko'rsatish orqali, o'qituvchi metakognitiv strategiyalarni muvaffaqiyatli integratsiya qilish imkoniyatini yaratadi.

Xulossa qilib aytganda, vokal o'qitish jarayonida metakognitiv strategiyalarni qo'llash o'quvchilarning o'rganish jarayonini boshqarish, faoliyatini tahlil qilish va baholash imkoniyatini yaratadi. Bu jarayon o'quvchilarga vokal ko'nikmalarini rivojlantirishda yordam beradi va o'rganish samaradorligini oshiradi. Didaktik modellar esa metakognitiv strategiyalarni dars jarayoniga integratsiya qilishni ta'minlab, o'quvchilarning o'z faoliyatini tahlil qilish va yaxshilashga imkon beradi. Bu jarayon, o'quvchilarga ijro texnikalarini takomillashtirish va yangi vokal usullarni o'rganish orqali o'z o'rganish jarayonlarini yanada samarali qilish imkoniyatini yaratadi.

Bloom taksonomiyasi va metakognitsiya. Bloom taksonomiyasi, ta'limda o'quvchilarning bilimini o'lchash va ularni turli darajalar bo'yicha tartibga solish uchun keng qo'llaniladi. Bu taksonomiya, o'quvchilarning kognitiv faoliyatini baholashning turli bosqichlarini belgilaydi, masalan: eslab qolish, tushunish, qo'llash, tahlil qilish, sintez qilish va baholash. Vokal pedagogikasida bu taksonomiya yordamida o'quvchilarni turli darajalarda vokal faoliyatini amalga oshirishga o'rgatish mumkin.

Metakognitiv strategiyalarni Bloom taksonomiyasi bilan bog'lash, o'quvchilarning yuqori darajadagi kognitiv faoliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, vokal o'qituvchisi o'quvchilarni ovoz texnikasini o'rgatishdan tashqari, ularning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantirishi kerak. Bunda o'quvchilarga o'zlarini tanqidiy tahlil qilish, vokal texnikani qanday ishlatganliklarini baholash va yangi metodlarni sinash imkoniyati beriladi.

Misol tariqasida, o'quvchilarga yangi vokal texnikalarni o'rgatishda, ularni boshlang'ich darajadan yuqori darajaga olib chiqish uchun, avvalo, eslab qolish va tushunish bosqichlaridan boshlash mumkin. Keyinchalik, o'quvchilarni ovoz texnikasini amaliyotda qo'llashga o'rgatish, tahlil qilish va sintez qilishni talab qiladigan mashqlarni bajarishga undash mumkin. Bu esa, o'z navbatida, metakognitiv yondashuvlarni o'rgatish orqali o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish va nazorat qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

SOLO taxsonomiyasi va metakognitsiya. SOLO taxsonomiyasi (Structure of the Observed Learning Outcome), o'quvchilarning o'rganish natijalarini tasniflash uchun qo'llaniladigan yana bir usuldir. Bu taxsonomiya, o'quvchilarning o'rganish jarayonini va uning turli darajalarini baholashda qo'llanadi. SOLO taxsonomiyasida o'quvchilarning o'rganish darajalari quyidagilarga bo'linadi:

- **Pre-structural:** o'quvchi mavzuni umuman tushunmaydi.
- **Uni-structural:** o'quvchi faqat bitta nuqtai nazar bilan tushunadi.
- **Multi-structural:** o'quvchi mavzuni bir nechta nuqtai nazar bilan tushunadi, lekin ular o'zaro bog'lanmagan.
- **Relational:** o'quvchi turli nuqtai nazarlarni birlashtirib, ularni o'zaro bog'laydi.
- **Extended Abstract:** o'quvchi yangi bilimlarni yaratadi va mavjud bilimlarni kengaytiradi.

SOLO taxsonomiyasi, o'quvchilarning kognitiv rivojlanishini ta'minlashda metakognitiv strategiyalar bilan uyg'un bo'lishi mumkin. Misol uchun, vokal darslarida o'quvchilarga yangi vokal texnikalarini o'rgatishda, dastlabki bosqichda ular faqatgina bitta texnikani o'zlashtirishi mumkin. Keyinchalik, bu texnikalarni bir

necha turdagi mashqlarda qo'llashga undash orqali o'quvchilarni multi-structural darajaga olib chiqish mumkin. Eng yuqori bosqichga – Extended Abstract darajasiga erishish uchun esa, o'quvchilarni o'z qobiliyatlarini yanada kengaytirishga undash lozim.

Yuqori darajadagi kognitiv faoliyat (analiz, sintez, baholash). Yuqori darajadagi kognitiv faoliyat, ya'ni tahlil qilish, sintez qilish va baholash, o'quvchilarning metakognitiv yondashuvlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Vokal darslarida o'quvchilarni yuqori darajadagi kognitiv faoliyatga jalb qilish, ularning ovoz texnikasini tahlil qilish, o'z ovozini baholash va yangi texnikalarni sintez qilish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Misol sifatida, vokal pedagog darsda o'quvchilarga bir nechta ovoz texnikalari bilan mashq qilishni taklif qilishi mumkin. O'quvchilar bu texnikalarni tahlil qilib, o'zlariga qaysi biri eng mos kelishini aniqlashlari kerak. Keyinchalik, ular o'z ovozlarini sintez qilish orqali yangi usullarni yaratishga harakat qilishadi. Bunda, o'quvchilar o'zlarining ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shuningdek, o'qituvchi o'quvchilarning yondashuvlarini baholab, ularga qanday o'zgarishlar kiritish kerakligini ko'rsatadi.

Problemali vaziyatlar asosida dars qurish. Problemali vaziyatlar, o'quvchilarning ilg'or fikrlash va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vositadir. Vokal pedagogikada, o'quvchilarga real hayotdagi problemali vaziyatlarni yechishga imkoniyat beradigan darslar tashkil qilish, ular uchun muvaffaqiyatli o'rganish jarayonini ta'minlaydi. Masalan, o'quvchilarga qiyin vokal texnikalarni o'rgatishda, ularni o'ziga xos vaziyatlarda (masalan, ovozning zaiflashuvi yoki intonatsiya xatolari) qanday ishlashni o'rgatish mumkin. Bunday vaziyatlar o'quvchilarning o'z faoliyatini nazorat qilish va baholash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Problemali vaziyatlar asosida dars qurish, shuningdek, o'quvchilarga o'zlarining rivojlanishini kuzatish va o'zgarishlarga ochiq bo'lishni o'rgatadi. Bu metod, o'quvchilarning tanqidiy va analitik fikrlash ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi. Misol uchun, o'qituvchi o'quvchilarni biror vokal mashqni

qo'llashdan oldin, ularning ovozlarining qanday jarayonlarga duch kelishi mumkinligini va ularni qanday tuzatish kerakligini tushuntiradi.

Xulosa qilib aytganda, vokal o'rgatishda metakognitiv strategiyalar va didaktik modellarni uyg'unlashtirish, o'quvchilarning o'rganish jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi. Bloom taksonomiyasi, SOLO taxsonomiyasi va yuqori darajadagi kognitiv faoliyat, vokal pedagogikasida o'quvchilarning analitik va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Problemali vaziyatlar asosida dars qurish esa o'quvchilarga real hayotdagi vaziyatlarda o'z ovozi nazorat qilish va o'zgarishlarga ochiq bo'lishni o'rgatadi. Bu yondashuvlar, vokal pedagoglarni yuqori malakali va kompetent mutaxassislar sifatida tayyorlashda asosiy vositalardan biridir.

REFLEKSIV FAOLIYAT VOKAL PEDAGOGINING KASBIY SHAKLLANISHIDA ASOSIY VOSITA SIFATIDA

Vokal pedagogikasida refleksiv faoliyat o'qituvchining kasbiy shakllanishida muhim o'rin tutadi. Refleksiya — o'qituvchining o'z ishini tahlil qilish, uning samaradorligini baholash va o'rganish jarayonini yaxshilash uchun yangi yondashuvlarni izlashdir. Bu jarayon o'qituvchining o'zini o'zi tahlil qilishiga yordam beradi, uning professional ko'nikmalarini rivojlantiradi va o'quvchilarga samarali ta'lim berishda yangi imkoniyatlar yaratadi. Refleksiya orqali o'qituvchi o'zining o'quvchilar bilan ishlashdagi yondashuvlarini qayta ko'rib chiqadi, o'rganish jarayonidagi zaif tomonlarini aniqlaydi va ularni qanday yaxshilash mumkinligini izlaydi. Shuningdek, refleksiv faoliyat o'qituvchining o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va kasbiy rivojlanishiga yordam beradi.

Refleksiyaning o'qituvchining professional rivojlanishiga ta'siri. Refleksiv faoliyat vokal pedagogining kasbiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchi dars davomida o'zining pedagogik yondashuvini va metodlarini tahlil qilib, ular ustida ishlashga imkoniyat yaratadi. Bu jarayon o'qituvchining o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi, chunki u o'z ishlarini baholash va yanada samarali

yondashuvlarni qo'llashni o'rganadi. Bundan tashqari, refleksiya o'qituvchiga o'z yondashuvlarini doimiy ravishda yangilab borish imkonini beradi, bu esa o'quvchilarga yanada samarali ta'lim berish imkoniyatini yaratadi. Refleksiya yordamida o'qituvchi o'z ishlaridagi kamchiliklarni va kuchli tomonlarini aniqlab, o'quvchilar bilan ishlashda yangi strategiyalarni yaratishga imkon topadi.

Refleksiv faoliyatning metodlari. Vokal pedagogikasida refleksiv faoliyatni amalga oshirish uchun bir qancha samarali metodlar mavjud. Bu metodlar o'qituvchining o'z ishini tahlil qilish va o'quvchilarga ta'lim berish jarayonini yanada samarali qilishda muhim rol o'ynaydi.

Kundalik yuritish va vokal ishlanmalarni tahlil qilish. Kundalik yuritish o'qituvchining o'z faoliyatini muntazam ravishda yozib borishi va shu orqali o'z ishini tahlil qilish imkoniyatini beradi. Vokal pedagogi kundalik yuritish orqali o'z darslarini, o'quvchilar bilan ishlash jarayonini va darslarda yuzaga kelgan qiyinchiliklarni qayd etishi mumkin. Bu yozuvlar o'qituvchining o'ziga tahlil qilish va fikrlarni jamlash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Masalan, agar o'qituvchi dars davomida biror bir vokal texnikani o'rgatishda muvaffaqiyatga erishmasa, u holda kundalikda bu haqda yozib, nima uchun bu texnika o'quvchilar tomonidan to'g'ri o'zlashtirilmaganini tahlil qilishi mumkin. Bu o'qituvchiga kelgusi darslarda metodlarni o'zgartirish va yaxshilash imkoniyatini yaratadi.

Vokal ishlanmalarni tahlil qilish ham refleksiv faoliyatning bir turi sifatida muhim hisoblanadi. O'qituvchi o'zining vokal ishlanmalarini, ya'ni ovoz texnikasini, pedagogik usullarni va o'quvchilarning reaksiyalarini tahlil qilib, darsni qanday yaxshilash mumkinligini o'ylaydi. Bu jarayon o'qituvchining pedagogik usullarni tanqidiy ko'z bilan baholashiga yordam beradi va o'z pedagogik amaliyotini yaxshilashga imkon beradi. Misol uchun, vokal darsda o'quvchilarga yangi bir vokal texnikani o'rgatgan o'qituvchi, ushbu texnikani qo'llashda yuzaga kelgan qiyinchiliklarni tahlil qilib, ularni qanday yaxshilash mumkinligini aniqlaydi.

O'qituvchining ovoz ishlatishdagi refleksiv yondashuvi. Vokal pedagogining o'z ovozi qanday ishlatishi, o'qituvchining refleksiv faoliyatining yana bir muhim jihatini hisoblanadi. O'qituvchi ovozi ishlatishda, uning nutqi,

intonatsiyasi, tembri va boshqa vokal parametrlarini qanday boshqarayotganini tahlil qilishi kerak. Bunday refleksiya o'qituvchining ovozini samarali ishlatishiga yordam beradi va uni o'z pedagogik faoliyatida yaxshilash imkoniyatini yaratadi.

Masalan, o'qituvchi o'quvchilarga vokal texnika o'rgatishda, ovozini qanday boshqarishini va qanday usullarni qo'llashini tahlil qilishi kerak. O'qituvchining ovozining to'g'ri ishlatilishi, o'quvchilarga to'g'ri vokal texnikalarni o'rgatishda muhimdir. Ovozdan samarali foydalanish, darslarni jonlantiradi va o'quvchilarni motivatsiya qilishga yordam beradi. Shuningdek, o'qituvchi o'z ovozini qanday ishlatayotganini tahlil qilishi, uning to'g'ri va samarali ishlatilishiga imkon yaratadi.

O'qituvchining ovozini nazorat qilish va refleksiv yondashuvni qo'llash, uning kasbiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Misol uchun, o'qituvchi o'z darsida biror vokal texnikani o'rgatish paytida ovozining kuchini yoki tonini haddan tashqari oshirib yuborsa, bu o'quvchilar uchun noqulay bo'lishi mumkin. Shunday qilib, o'qituvchi o'z ovozini qanday ishlatayotganini tahlil qilib, kerakli o'zgarishlarni kiritishi zarur.

Kasbiy portfolioni shakllantirish. Kasbiy portfolio o'qituvchining o'z professional faoliyatini tahlil qilish va u haqida qaydlar yozish uchun muhim vositadir. Vokal pedagogikada bu portfolio o'qituvchining darslari, vokal ishlanmalari, o'quvchilar bilan ishlash jarayonlari, o'zgarishlar va yangi yondashuvlar haqida ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Portfolio, o'qituvchiga o'z yutuqlari va qiyinchiliklarini tahlil qilish imkoniyatini yaratadi. Bu jarayon o'qituvchiga o'z faoliyatini yanada samarali qilish uchun kerakli o'zgarishlarni amalga oshirish imkoniyatini beradi.

Kasbiy portfolio, o'qituvchining o'z rivojlanishini kuzatishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi, o'z portfoliolarini yaratib, o'zining pedagogik yondashuvlarini va metodlarini baholash, uning samaradorligini o'lchash va o'z faoliyatida ijobiy o'zgarishlar kiritishga imkon yaratadi. Misol uchun, o'qituvchi darslarini yozib, o'quvchilarning muvaffaqiyatini va qiyinchiliklarini qayd etib borishi mumkin. Keyin, bu qaydlar yordamida o'qituvchi darsni takomillashtirish va

yaxshilash uchun qanday o'zgarishlarni kiritishi mumkinligini aniqlashga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, refleksiv faoliyat, vokal pedagogining kasbiy shakllanishida muhim vosita hisoblanadi. Kundalik yuritish, vokal ishlanmalarni tahlil qilish, ovoz ishlatishdagi refleksiv yondashuvlar va kasbiy portfolioni shakllantirish — bularning barchasi o'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilish va samaradorligini oshirishga yordam beradi. Bu jarayonlar o'qituvchining o'z-o'zini baholashiga, kasbiy rivojlanishiga va o'quvchilarni yanada samarali ta'lim olishlariga imkon yaratadi. Shunday qilib, refleksiv faoliyat, vokal pedagogikasida o'qituvchining doimiy o'zgarib boruvchi kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

METAKOGNITIV YONDASHUV ASOSIDA VOKAL O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK DIZAYN YARATISH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH

Metakognitiv yondashuv vokal o'qituvchilarining pedagogik dizayn yaratish qobiliyatini rivojlantirishda muhim vosita sifatida qaraladi. Bu yondashuv o'qituvchining o'quvchilarning o'z-o'zini bilish, o'rganish va o'quv jarayonini ongli ravishda boshqarish qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. Pedagogik dizayn, o'qituvchining o'quv jarayonini rejalashtirish va tashkil etishdagi strategiyalarni o'z ichiga oladi. Bu jarayonning samarali bo'lishi uchun metakognitiv yondashuvni qo'llash o'quvchilarning ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos ravishda mashg'ulotlarni ishlab chiqishda yordam beradi. Bunday yondashuv nafaqat o'quvchilarning faolligini oshiradi, balki o'qituvchining kasbiy rivojlanishini ham ta'minlaydi.

Maqsadli, rejalashtirilgan, individual yondashuvlar. Vokal o'qituvchisi pedagogik dizaynni yaratishda metakognitiv yondashuvni qo'llaganda, har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini hisobga olish muhimdir. O'quvchilar turlicha bo'lib, ularning ovoz qobiliyatlari, musiqiy ta'lim darajasi, ishlash usullari va rivojlanish tezligi o'zgarib turadi. Metakognitiv yondashuv, o'qituvchiga har bir o'quvchining o'zini o'zi bilish va o'rganish jarayonini anglashda yordam beradi.

O'qituvchi bu jarayonlarni rejalashtirishda, o'quvchilarga qanday metodlarni tanlashni, qanday mashg'ulotlar o'tkazishni va qanday qo'llab-quvvatlashni aniqlashda samarali yondashuvlarni ishlab chiqadi.

Maqsadli yondashuvning eng muhim jihati — har bir o'quvchi uchun aniq maqsadlar qo'yish va bu maqsadlarni amalga oshirish yo'lini rejalashtirishdir. Masalan, bir o'quvchi uchun vokal texnikani yaxshilash maqsadida o'z ovozi to'g'ri ishlatishni o'rgatish zarur bo'lsa, boshqasiga musiqiy ifodani oshirish va to'liq yirik asarlarni bajarish bo'yicha yondashuv talab qilinadi. Bu yerda metakognitiv yondashuv o'qituvchiga har bir o'quvchining o'z-o'zini anglash va o'rganish jarayonlarini to'g'ri baholashda yordam beradi. O'qituvchi o'quvchilarning qobiliyatlari va ehtiyojlariga qarab individual o'quv rejalarini tuzishi kerak.

Rejalashtirilgan yondashuv esa, darsning aniq strukturasini yaratishda, o'quvchilarning o'z-o'zini baholash qobiliyatlarini rivojlantirishda yordam beradi. Masalan, vokal texnikalarni o'rgatishda o'qituvchi darsni avvalgi darslarda o'rgatilgan materiallarga asoslanib rejalashtirishi mumkin. Har bir darsda qaysi qadamlarni bajarish, qaysi mashqlarni amalga oshirish kerakligi oldindan belgilangan bo'ladi. Bu jarayonda metakognitiv yondashuv, o'qituvchiga o'z darslarini qanday qilib o'quvchilarga eng samarali yetkazishni va o'quvchilarning rivojlanishini kuzatishni o'rganishga yordam beradi.

O'quvchilar ehtiyojlariga asoslangan mashg'ulotlarni loyihalash.

Metakognitiv yondashuvni pedagogik dizayn yaratishda qo'llashning yana bir muhim jihati — o'quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olishdir. Har bir o'quvchi o'ziga xos, o'ziga ma'qul usullarda o'rganadi. Shu sababli, o'qituvchi har bir o'quvchining ehtiyojlarini aniqlash uchun ularni kuzatib borishi va ularning o'rganish jarayonini o'rganishi kerak. Masalan, ba'zi o'quvchilar ovozlarni yaxshi ajrata olishadi, lekin ifodali ijro qilishda qiyinchilikka duch kelishlari mumkin. Boshqa o'quvchilar esa, ovoz texnikasini yaxshi o'zlashtirgan bo'lishi mumkin, lekin musiqiy his-tuyg'ularni ifodalashda muvaffaqiyatga erisholmaydi.

Bunday holatda, metakognitiv yondashuv yordamida o'qituvchi o'quvchilarning ehtiyojlarini aniqlab, ularga mos mashg'ulotlarni ishlab chiqishi mumkin. Masalan, ovoz texnikasini yaxshilashga ehtiyoj sezgan o'quvchilar uchun ovoz mashqlari, vokal og'irlikni yengillashtirish va nafasni boshqarish bo'yicha mashqlar qo'llanilishi mumkin. O'quvchilarning ehtiyojlariga asoslangan mashg'ulotlar ular uchun eng samarali ta'limni yaratadi va o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

Shuningdek, o'qituvchi, o'quvchilarning o'z-o'zini baholash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradigan mashg'ulotlarni loyihalashda metakognitiv yondashuvni qo'llashi mumkin. O'quvchilarga o'z faoliyatlarini tahlil qilish, o'z xatolarini tushunish va ularni tuzatish imkoniyatini berish, ularda o'z-o'zini anglash va o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshiradi. Masalan, o'qituvchi o'quvchiga o'z ijrosini video orqali ko'rsatishni va so'ngra o'z xatolarini aniqlashni so'rashi mumkin. Bu o'quvchining o'zini o'zi baholash va rivojlanish jarayonini kuchaytiradi.

Metakognitiv yondashuv va pedagogik dizaynning amaliy ahamiyati.

Metakognitiv yondashuv asosida pedagogik dizayn yaratish o'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini oshirishga yordam beradi. O'qituvchilar o'z darslarini rejalashtirishda, o'quvchilarning ehtiyojlarini aniqlashda va mashg'ulotlarni samarali tashkil etishda metakognitiv yondashuvdan foydalanishlari zarur. Bu nafaqat o'quvchilarning samarali ta'lim olishlarini ta'minlaydi, balki o'qituvchilarning kasbiy o'sishini ham rag'batlantiradi.

Metakognitiv yondashuv orqali o'qituvchining o'rganish jarayonini tahlil qilishi, darslarda yuzaga kelgan muammolarni aniqlash va ularga yechimlar topish imkoniyatini yaratadi. Bu esa o'quvchilarning ta'limda muvaffaqiyatiga, o'zlarini anglashlariga va o'zgarishga tayyor bo'lishlariga yordam beradi. Shunday qilib, metakognitiv yondashuv pedagogik dizaynni yaratish jarayonida o'qituvchining faoliyatini rejalashtirish va boshqarishga yordam beradigan muhim vosita hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, metakognitiv yondashuv vokal o'qituvchilarning pedagogik dizayn yaratish qobiliyatini rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Maqsadli, rejalashtirilgan va individual yondashuvlar orqali o'qituvchilar o'quvchilarning ehtiyojlariga mos mashg'ulotlarni loyihalashlari mumkin. Bu jarayon o'quvchilarning o'z-o'zini anglash, o'rganish va rivojlanishlariga yordam beradi, shuningdek, o'qituvchining kasbiy ko'nikmalarini oshiradi. Metakognitiv yondashuvni qo'llash, o'qituvchilarga ta'lim jarayonini samarali tashkil etish va o'quvchilarga yanada yuqori sifatli ta'lim berish imkoniyatini yaratadi.

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA METAKOGNITSIYA: VOKAL O'QITUVCHINING O'ZINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA

Raqamli texnologiyalar, xususan, musiqa ta'limi va vokal o'qituvchilari uchun yaratilgan maxsus platformalar va dasturlar, ta'lim jarayonida metakognitiv yondashuvni qo'llashni yanada samarali qilish imkoniyatini yaratadi. Bu texnologiyalar o'qituvchilarga o'z-o'zini rivojlantirish, o'rganish jarayonini kuzatish va tahlil qilish imkoniyatlarini taqdim etadi. Shu bilan birga, ular o'qituvchilarning pedagogik faoliyatini optimallashtirishda yordam berishi mumkin, chunki raqamli texnologiyalar o'qituvchining ijodiy va pedagogik ko'nikmalarini yaxshilashga imkon beradi.

Onlayn platformalar: SmartMusic, Yousician, Vocal Pitch Monitor.

Raqamli texnologiyalar orasida vokal o'qituvchilari uchun eng keng tarqalgan va foydali vositalardan biri — onlayn platformalar va mobil ilovalar. SmartMusic, Yousician va Vocal Pitch Monitor kabi platformalar, o'qituvchilarga o'z faoliyatlarini tahlil qilish va o'quvchilarning rivojlanishini kuzatishda samarali yordam beradi.

- **SmartMusic** — bu o'qituvchilarga musiqa asarlarini o'rganish, ijro etish va ovozning to'g'ri chiqarilishiga yordam beradigan onlayn platformadir. Bu platforma orqali vokal o'qituvchilar, o'quvchilarni har xil asarlar bo'yicha o'rgatish jarayonini boshqarishlari va ovozli mashqlarni bajarishda ularning rivojlanishini

kuzatishlari mumkin. SmartMusic, o'qituvchining o'quvchilarning ijrosini real vaqt rejimida baholash imkoniyatini taqdim etadi, shuningdek, o'quvchilarga o'zlarining noto'g'ri ishlangan qismlarini eshitish va ularni yaxshilash imkoniyatini beradi.

Misol uchun, o'quvchi vokal asarini ijro etayotganda, SmartMusic platformasi orqali o'qituvchi o'quvchining ovozinig to'g'riligini tahlil qilib, ularni aniqlik bilan tuzatishi mumkin. Bu jarayon, o'quvchilarga o'z ovozinani aniqlash va o'zgartirishga yordam berishi bilan birga, o'qituvchining o'zini tahlil qilish va o'z darslarini yanada takomillashtirish uchun imkoniyat yaratadi.

- **Yousician** — bu interaktiv musiqa o'rganish dasturi bo'lib, foydalanuvchilarni ovoz ishlash, musiqiy asarlarni ijro etish, va boshqa ko'plab vokal mashqlar bilan tanishtiradi. O'qituvchilar uchun Yousician o'quvchilarning rivojlanishini kuzatish va mashqlarni to'g'ri bajarishlarini ta'minlash uchun mukammal vosita hisoblanadi. O'quvchilar ilova orqali o'z ovozlarni sinab ko'rishlari, to'g'ri ohangni aniqlashlari va musiqiy ifodalarini oshirishlari mumkin. O'qituvchining o'zini rivojlantirish jarayonida esa, Yousician o'qituvchining ovoz ishlash ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi, chunki u o'z ovozinani sinab ko'rishi va o'ziga tahlil qilish imkoniyatini yaratadi.

Misol tariqasida, o'qituvchi Yousician dasturi yordamida o'quvchilarni turli vokal mashqlari bilan tanishtirishi mumkin. Bu mashqlar orqali o'quvchilar o'zlarini qanday yaxshilashlari kerakligini ko'rib, o'z ustida ishlashga imkon yaratadilar. O'qituvchi esa o'quvchilarni nazorat qilish va kerakli tuzatishlarni kiritish orqali, ularni samarali rivojlantiradi.

- **Vocal Pitch Monitor** — bu ovoz tahlili dasturi bo'lib, o'qituvchilarga o'quvchilarning ovozinani real vaqt rejimida tahlil qilish imkoniyatini beradi. Vocal Pitch Monitor yordamida o'qituvchilar, o'quvchilarning ovozidagi ohangdagi xatolarni aniqlash va ularni tuzatishda aniq va samarali yondashuvlarni ishlab chiqishlari mumkin. Ushbu dastur vokal ijrochining ovozinani analiz qilib, noto'g'ri ohangni va past yoki baland ovozlarni aniqlaydi. Bu, o'qituvchiga o'quvchilarning ovozida qanday xatolar borligini ko'rish va ularni qanday tuzatish bo'yicha ko'rsatmalar berish imkoniyatini beradi.

Vokal o'qituvchisi Vocal Pitch Monitor dasturi yordamida o'quvchining ovozi tekshirish va ular uchun to'g'ri mashqlar ishlab chiqish jarayonini samarali amalga oshirishi mumkin. Misol uchun, o'quvchi ovozi qanchalik aniq aytishini ko'rsatish va noto'g'ri ohanglarni aniqlash orqali, o'qituvchi o'z darsini yaxshilaydi.

Ovoz tahlil dasturlari yordamida mustaqil o'zlashtirish. Raqamli texnologiyalar yordamida ovoz tahlil qilish, vokal o'qituvchining mustaqil o'zini rivojlantirish uchun samarali vosita bo'lib, o'qituvchilarga o'z ijro ko'nikmalarini mustaqil ravishda rivojlantirish imkonini beradi. Masalan, o'qituvchi o'z ovozi tahlil qilib, uning kuchi, aniqligi va ovoz diapazonini o'rganish orqali o'zini rivojlantirish uchun yo'l-yo'riq topishi mumkin. Ovoz tahlil dasturlari yordamida o'qituvchi o'z ijrosini yozib olib, uni eshitib, tahlil qiladi. Bu jarayon nafaqat ovoz texnikasini yaxshilashga yordam beradi, balki o'qituvchiga o'z-o'zini tahlil qilish, xatolarni tushunish va ularni tuzatish imkoniyatini yaratadi.

Masalan, vokal o'qituvchisi o'zining vokal mashqlarini video yoki audio formatda yozib, o'z ijrosini tahlil qilish uchun dasturga yuklashi mumkin. Ushbu tahlil orqali o'qituvchi o'zining ovozi qanday rivojlanayotganini, xatolarni va qaysi qismlarda yaxshilanish kerakligini ko'rishi mumkin. Bu jarayon o'qituvchining kasbiy o'sishiga yordam berib, uning o'qituvchilik malakalarini takomillashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar va metakognitsiya birgalikda vokal o'qituvchilarning o'z-o'zini rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Onlayn platformalar, ovoz tahlil dasturlari va metakognitiv yondashuv, o'qituvchilarga o'z ijro va pedagogik ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi. Raqamli texnologiyalar orqali o'qituvchilar o'z-o'zini baholash va o'quvchilarni rivojlantirish jarayonini yanada samarali boshqarishlari mumkin. Shunday qilib, metakognitsiya va raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish, vokal o'qituvchilarining pedagogik faoliyatini yuqori darajaga ko'tarishga yordam beradi.

METAKOGNITIV YONDASHUV ORQALI IJODIY VOKAL PEDAGOGIK TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH.

Metakognitiv yondashuv – bu oʻrganish jarayonini va oʻrganishni boshqarishning oʻzini anglashga asoslangan pedagogik metodologiyadir. Ushbu yondashuv oʻquvchilarning oʻz taʼlim jarayonini kuzatish va boshqarish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan boʻlib, ayniqsa vokal pedagogikada, ovoz texnikasini oʻrgatishda va musiqiy ijro jarayonini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Metakognitsiya, oʻquvchilarga oʻz fikrlarini va oʻrganish jarayonlarini tahlil qilishda yordam beradi, bu esa ularning ijodiy tafakkurini shakllantirish va pedagogik faoliyatini samarali boshqarish imkoniyatini yaratadi.

Oʻzgacha yondashuvlar yaratish. Vokal pedagogikada metakognitiv yondashuvni qoʻllash, oʻqituvchining ijodiy yondashuvlar yaratishiga yordam beradi. Bu yondashuv, oʻquvchilarga yangi va innovatsion metodlarni, oʻz-oʻzini tahlil qilish va oʻz tajribalarini oʻrganish imkoniyatlarini taqdim etadi. Oʻqituvchi, oʻz darslarini tashkil etishda oʻquvchilarning oʻrganish jarayonini kuzatib borish va ularga yangi yondashuvlar taklif etish orqali, ularning kreativ salohiyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Misol uchun, vokal darslarida metakognitiv yondashuv yordamida oʻquvchilarni "qadamlar boʻyicha oʻrganish" usuliga yoʻnaltirish mumkin. Bu usulda oʻquvchilar oʻz ovozlarini va ijro usullarini bosqichma-bosqich tahlil qilib, har bir qadamni aniqlik bilan oʻrganadilar. Oʻquvchi, masalan, ovozning balandligini boshqarishda qiyinchilikka duch kelsa, u bu muammoni hal qilish uchun oʻz tajribasini tahlil qiladi va kelgusida ovoz balandligini yaxshilash uchun yangi yondashuvlarni ishlab chiqadi.

Bundan tashqari, oʻqituvchi oʻquvchilarga nafaqat musiqiy asarlarni ijro etishda, balki oʻz ovozini boshqarish va texnik jihatlarni aniqlashda ham yangi yondashuvlar oʻrganishga yoʻnaltirishi mumkin. Masalan, oʻquvchilarga oʻz ijrosini tahlil qilish va baʼzi oʻzgartirishlar kiritish uchun ovozli tahlil dasturlarini (masalan, Vocal Pitch Monitor yoki SmartMusic) taklif qilish, ular uchun yangi yondashuvni yaratadi va oʻz-oʻzini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Bu jarayon, oʻquvchining

ijodiy tafakkurini shakllantirishga, ularning o'z salohiyatini anglashiga yordam beradi.

Talabani tanqidiy fikrlash va mustaqil tahlilga yo'naltirish.

Metakognitiv yondashuvning yana bir muhim jihati bu o'quvchilarni tanqidiy fikrlash va mustaqil tahlil qilishga yo'naltirishdir. Vokal pedagogikada bu, o'quvchilarga nafaqat musiqiy asarni to'g'ri ijro etish, balki o'z ijrosini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va ularni tuzatish imkoniyatini yaratadi. O'qituvchi, o'quvchilarga o'z ijrosini baholash, ovozini tahlil qilish va undagi xatolarni aniqlashda yordam berish orqali, ularni tanqidiy fikrlashga yo'naltirishi mumkin.

Misol uchun, o'quvchi o'z ovozini o'rganganidan so'ng, o'qituvchi unga o'z ijrosini yozib olishni va uni tahlil qilishni tavsiya qilishi mumkin. O'quvchi o'z ijrosini tinglash orqali, ovozining to'g'ri emasligini yoki ba'zi joylarda noto'g'ri intonatsiya ishlatilganini sezadi. Bu o'z-o'zini tahlil qilish jarayoni o'quvchiga o'z xatolarini anglash va kelgusida o'shanday xatolarni oldini olish imkoniyatini beradi. O'quvchi o'z ijrosini tahlil qilish orqali, nafaqat texnikani rivojlantiradi, balki musiqiy ijroning ifodalilik jihatlarini ham yaxshilash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Tanqidiy fikrlash, shuningdek, o'quvchilarga musiqiy asarlarning mazmunini chuqurroq tushunishga yordam beradi. O'quvchilar musiqiy asarni ijro etishda uning mohiyatini anglashlari, shakl va ritmni tushunishlari, va ovozning musiqa mazmuni bilan qanday uyg'unlashishini o'rganishlari kerak. Bu tanqidiy fikrlash jarayoni o'quvchilarni musiqa haqida kengroq fikr yuritishga, ijro usullarini tahlil qilishga va o'z uslublarini topishga undaydi.

Bundan tashqari, o'qituvchilarni ham tanqidiy fikrlashga va o'z pedagogik faoliyatlarini tahlil qilishga yo'naltirish zarur. O'qituvchi darsni o'tkazishdan oldin, dars rejasini tuzish jarayonida o'z metodikalarini va mashqlarni tahlil qilishi, o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda darslarni o'zgartirishi lozim. Masalan, o'qituvchi dars davomida o'quvchilarning muvaffaqiyatlariga qarab, mashqlarni moslashtirib borishi va kerak bo'lsa, yangi yondashuvlar ishlab chiqishi mumkin.

Metakognitiv yondashuvning amaliy misollari

➤ **O'quvchilarni ovoz ishlash bo'yicha tahlilga yo'naltirish:** O'qituvchi o'quvchilarga ovoz texnikasini o'rganishda metakognitiv yondashuvni qo'llash orqali, ularning o'z ovozi tahlil qilishga yordam beradi. Masalan, o'quvchi ovozi yozib olib, uni tahlil qiladi va noto'g'ri intonatsiyalarni aniqlaydi. Bu jarayon orqali o'quvchi o'z xatolarini tushunadi va kelgusi mashg'ulotlarda bu xatolarni tuzatish uchun yangi yondashuvlarni ishlab chiqadi.

➤ **Darslarni boshqarishda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish:** O'qituvchi o'z darslarini boshqarish jarayonida metakognitiv yondashuvni qo'llagan holda, o'quvchilarning qanday o'rganayotganini kuzatadi va ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish uchun yangi usullar ishlab chiqadi. Masalan, o'quvchilarning ovozi tahlil qilish, har bir o'quvchining o'z ehtiyojlariga qarab darsni moslashtirish va mashqlarni o'zgartirish orqali o'quvchilarning ta'lim jarayonini optimallashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, metakognitiv yondashuv, vokal pedagogikada o'quvchilarning ijodiy tafakkurini shakllantirish uchun samarali vositadir. Bu yondashuv o'quvchilarga o'z o'rganish jarayonini tahlil qilish va boshqarish, xatolarni aniqlash va ularni tuzatish imkoniyatini yaratadi. O'qituvchilar esa metakognitiv yondashuvni qo'llash orqali o'z darslarini samarali tashkil etish, yangi yondashuvlar yaratish va o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shunday qilib, metakognitiv yondashuv, nafaqat o'quvchilarning ta'limini, balki o'qituvchilarning pedagogik faoliyatini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi.

YUQORI MALAKALI VOKAL PEDAGOGLAR TAYYORLASHDA METAKOGNITIV YONDASHUVNING NATIJADORLIGI VA BAHOLASH MEZONLARI

Metakognitiv yondashuv – bu o'rganish jarayonini tahlil qilish va boshqarishning o'zini anglashga asoslangan metodologiyadir. Bu yondashuv o'quvchilarning nafaqat bilim olish, balki o'z-o'zini anglash va ta'lim jarayonini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Vokal pedagoglar

tayyorlashda metakognitiv yondashuvni qo'llash, nafaqat o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirishini ta'minlaydi, balki ularning pedagogik faoliyatini samarali tashkil etishda ham yordam beradi. Shuning uchun, metakognitiv yondashuvning natijadorligini baholash, uning ta'lim tizimidagi ahamiyatini to'g'ri o'lchashda muhim o'rin tutadi. Baholash mezonlari, samaradorlik indikatorlari va rivojlanish monitoringi – bularning barchasi metakognitiv yondashuvning ta'limda qanday ishlashini o'lchashda yordam beradi.

Metakognitiv yondashuv asosida samaradorlik indikatorlari.

Metakognitiv yondashuvni baholashda samaradorlik indikatorlari, o'quvchilarning o'z o'rganish jarayonini qanday boshqarayotganini va tahlil qilayotganini o'lchashda muhim rol o'ynaydi. Samaradorlik indikatorlari yordamida o'qituvchilar, o'quvchilarning ta'lim jarayonida qanchalik mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatiga ega ekanligini aniqlashadi. Bu indikatorlar o'quvchilarning yutuqlarini, o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini, va o'rganishga bo'lgan mas'uliyatini o'lchashga yordam beradi.

Masalan, vokal pedagoglar tayyorlashda samaradorlik indikatorlari quyidagicha bo'lishi mumkin:

➤ **O'quvchilarning mustaqil ishlash qobiliyati:** O'quvchilarning o'z o'rganish jarayonini boshqarish, mashqlarni rejalashtirish va o'z xatolarini tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

➤ **Tanqidiy fikrlash va refleksiya:** O'quvchilarning o'z ijrosini tahlil qilish, ovoz texnikasidagi kamchiliklarni aniqlash va ularni tuzatishga qaratilgan fikrlash faoliyati.

➤ **O'z-o'zini baholash:** O'quvchilarning o'z ishlari va yutuqlarini tahlil qilish, xatolarini anglash va kelajakda qanday yaxshilanishlarni amalga oshirishni rejalashtirish qobiliyati.

Bu indikatorlar orqali o'quvchilarning o'rganish jarayonidagi muvaffaqiyatlari va qiyinchiliklarini tahlil qilish mumkin, shuningdek, ular metakognitiv yondashuvni qanday qo'llashlarini ko'rsatadi.

Baholash rubrikalari va diagnostik testlar. Baholash rubrikalari va diagnostik testlar metakognitiv yondashuvning samaradorligini o'lchashda keng qo'llaniladi. Baholash rubrikalari yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning individual yutuqlarini aniq va aniq mezonlar asosida baholashadi. Rubrikalar yordamida, o'quvchilarning ovoz texnikasi, musiqa nazariyasi, ijro uslubi va boshqa ko'nikmalari qanday rivojlanayotganini kuzatish mumkin.

Misol uchun, vokal pedagoglarni tayyorlashda rubrikalar quyidagi aspektlarga asoslanishi mumkin:

➤ **Ovoz texnikasi:** O'quvchilarning ovozini boshqarish, ovoz balandligi, tembr va intonatsiya kabi texnik ko'nikmalarini baholash.

➤ **Ijtimoiy va pedagogik ko'nikmalar:** O'quvchilarning ta'lim jarayonini boshqarish, o'qituvchilar bilan muloqot qilish, o'quvchilarning o'zaro faoliyatini tartibga solish.

➤ **O'z-o'zini baholash:** O'quvchilarning o'z ishlari va ijrolarini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va ularni tuzatishga yo'naltirilgan harakatlar.

Baholash rubrikalari o'quvchilarning metakognitiv kompetensiyalarini o'lchashda juda foydalidir, chunki ular o'quvchilarning o'z-o'zini anglash qobiliyatini va o'z jarayonlarini qanday boshqarishlarini aniq ko'rsatadi.

Shuningdek, **diagnostik testlar** o'quvchilarning metakognitiv ko'nikmalarini baholashda muhim vosita bo'ladi. Testlar, o'quvchilarning o'zlarining o'rganish jarayonlarini va pedagogik faoliyatini qanday boshqarishlarini aniqlashga yordam beradi. Diagnostik testlar orqali o'quvchilarning o'z-o'zini baholash, tanqidiy fikrlash va mustaqil ishlash qobiliyatlari aniqlanadi. Masalan, vokal pedagoglar tayyorlashda o'quvchilarga maxsus testlar o'tkazish orqali ularning ovoz texnikasini qanday boshqarayotganini va o'z ijrosini qanday tahlil qilishini ko'rish mumkin.

Kasbiy rivojlanish monitoring. Metakognitiv yondashuvni qo'llashda kasbiy rivojlanish monitoringi muhim rol o'ynaydi. Monitoring orqali o'qituvchilar va o'quvchilar o'rganish jarayonini muntazam ravishda baholab, ularning o'z-o'zini rivojlantirishini kuzatishlari mumkin. O'qituvchilar, o'z pedagogik faoliyatlarini

tahlil qilish va yaxshilashda metakognitiv yondashuvni qo'llash orqali o'z kasbiy ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Masalan, vokal pedagoglarni tayyorlashda monitoring quyidagi ko'rinishda amalga oshirilishi mumkin:

➤ **Pedagogik faoliyatni tahlil qilish:** O'qituvchilarning dars jarayonlarini tahlil qilish va ularning pedagogik metodlarini yaxshilash.

➤ **O'quvchilarni kuzatish:** O'quvchilarning metakognitiv ko'nikmalarini rivojlantirish uchun o'quvchilarning faoliyatini kuzatish va tahlil qilish.

➤ **Kasbiy rivojlanish jarayonini baholash:** O'qituvchilarning o'z kasbiy rivojlanishlari va o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini monitoring qilish.

Bu jarayon orqali o'qituvchilar o'z faoliyatini doimiy ravishda tahlil qilish, o'z o'rganish jarayonlarini baholash va metakognitiv yondashuvni yanada samarali qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Xulosa qilib aytganda, metakognitiv yondashuv asosida vokal pedagoglarni tayyorlashda samaradorlik indikatorlari, baholash rubrikalari, diagnostik testlar va kasbiy rivojlanish monitoringi kabi baholash mezonlari o'quvchilarning pedagogik faoliyatini va ta'lim jarayonini samarali boshqarishda muhim vositalardir. Samaradorlik indikatorlari orqali o'quvchilarning metakognitiv kompetensiyalarini aniqlash va baholash mumkin. Baholash rubrikalari va diagnostik testlar yordamida esa o'quvchilarning ovoz texnikasini, ijro uslubi va o'z-o'zini tahlil qilish ko'nikmalarini baholashda samarali natijalarga erishish mumkin. Monitoring jarayonlari esa o'qituvchilar va o'quvchilarning rivojlanish jarayonlarini doimiy ravishda kuzatish va yanada samarali pedagogik yondashuvlar ishlab chiqish imkonini yaratadi.

UMUMIY XULOSA

O'rganilgan masalaning umumiy tahlili. O'rganilgan mavzu, metakognitiv yondashuvning vokal pedagogika tizimidagi ahamiyatini va uning vokal o'qituvchilarning kasbiy shakllanishidagi roli bo'yicha keng qamrovli tahlilni o'z ichiga oladi. Metakognitsiya, o'z-o'zini anglash, o'rganish jarayonini boshqarish va tahlil qilish jarayonlarining bilim va xatti-harakatlarga qanday ta'sir ko'rsatishini tushuntiradi. Metakognitiv yondashuv, ayniqsa, musiqa ta'limida, o'quvchilarning ijodiy va kasbiy o'sishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bu yondashuv yordamida vokal pedagoglar o'z o'qituvchilik faoliyatini samarali tashkil etishga, o'quvchilarning ovoz texnikasi va ijro uslubini rivojlantirishda yanada muvaffaqiyatli bo'lishga erishishadi.

Metakognitiv yondashuvning vokal pedagogikaga qo'llanishi, o'qituvchilarga nafaqat o'z o'rganish jarayonini boshqarish imkoniyatini yaratadi, balki ular o'z ijrochi va pedagogik yondashuvlarini ham yaxshilashlari mumkin. O'quvchilarni nafaqat vokal texnikalar, balki metakognitiv ko'nikmalar bilan ham ta'minlash, ularga o'z faoliyatini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va tuzatish, shuningdek, ijro uslubini o'zlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Misol uchun, vokal o'qituvchilari metakognitiv yondashuvni qo'llab, o'quvchilarning o'z ijrolarini baholashga, o'z xatolarini topishga va ular ustida ishlashga yo'naltiriladi.

Metakognitiv yondashuvning ta'lim tizimidagi ahamiyati nafaqat o'qituvchilar uchun, balki o'quvchilar uchun ham katta ahamiyatga ega. O'quvchilar o'z-o'zini anglashni o'rgangan sari, ular o'zgarishlarga ochiq bo'lib, yangi bilimlarni o'zlashtirishda yanada muvaffaqiyatli bo'ladilar. Shuning uchun, metakognitiv yondashuv orqali o'quvchilarning pedagogik kompetensiyalarini shakllantirish ularning kasbiy faoliyatini rivojlantirishda muhimdir. Vokal o'qituvchilar o'z ijrosini tahlil qilib, ularni o'quvchilarga o'rgatish jarayonida samarali natijalarga erishishlari mumkin.

Vokal o'qituvchilarning kasbiy shakllanishidagi metakognitiv kompetensiyalar. Metakognitiv yondashuv vokal o'qituvchilarning kasbiy shakllanishida muhim rol o'ynaydi, chunki ularning pedagogik faoliyatini va o'z-

o'zini tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Vokal pedagoglarining kasbiy shakllanishi faqatgina vokal texnikani o'rgatish bilan cheklanmaydi. Ularning o'z faoliyatini tahlil qilish, o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashish va dars jarayonini qayta baholash qobiliyatlari metakognitiv kompetensiyaning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi. Metakognitiv kompetensiyalar yordamida vokal pedagoglar o'z darslarini o'rganish, tahlil qilish va takomillashtirish jarayonini mustahkamlaydilar.

Vokal pedagoglarining kasbiy shakllanishida metakognitiv kompetensiyalarni rivojlantirish jarayoni o'quvchilarga nafaqat ovoz texnikasi, balki pedagogik ko'nikmalarni ham o'rgatadi. Misol uchun, o'qituvchilar o'z faoliyatini tahlil qilib, qaysi metodlarni o'quvchilar uchun eng samarali ekanligini aniqlashadi. Bundan tashqari, o'quvchilarni o'z ijrosini baholashga o'rgatish, ularni o'z xatolarini anglash va ularni tuzatishning muhim vositasiga aylanishi mumkin. Vokal pedagoglarining o'zgarishga ochiq bo'lishi, yangi pedagogik texnologiyalarni o'rganish va o'z faoliyatlarini tahlil qilish orqali kasbiy o'sishga erishishlari mumkin. Shuning uchun, vokal pedagoglarni tayyorlashda metakognitiv kompetensiyalarni rivojlantirish, ular o'z kasbiy faoliyatlarini doimiy ravishda baholash va takomillashtirishga yordam beradi.

Metakognitiv kompetensiyalar o'qituvchilarning nafaqat ijrochi mahoratlarini, balki pedagogik yondashuvlarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Misol uchun, vokal pedagoglar o'z darslarini tahlil qilib, o'quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olish, turli metodik usullarni qo'llash va o'quvchilarning o'z-o'zini anglash qobiliyatlarini shakllantirishga erishadilar. Metakognitiv yondashuvning ta'lim tizimiga qo'shgan hissasi, o'qituvchilarning kasbiy shakllanishi va o'quvchilarni nafaqat vokal texnikasiga, balki mustaqil fikrlash va o'z-o'zini tahlil qilish ko'nikmalariga o'rgatish imkoniyatini yaratadi.

Shu bilan birga, metakognitiv yondashuvning vokal pedagogika tizimiga qo'llanishi, o'qituvchilarning o'z faoliyatlarini doimiy ravishda tahlil qilib, ularni takomillashtirishga yordam beradi. Bu o'qituvchilarga o'z pedagogik metodlarini

optimallashtirish, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish va o'quvchilarning rivojlanishiga yanada samarali yordam ko'rsatish imkoniyatini yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, metakognitiv yondashuvning vokal pedagogikadagi ahamiyati va uning vokal o'qituvchilarning kasbiy shakllanishiga qo'shgan hissasi alohida e'tiborga loyiqdir. Bu yondashuv, o'quvchilarga o'z faoliyatini tahlil qilish, o'z xatolarini anglash va ularni tuzatish, shuningdek, pedagogik faoliyatni samarali tashkil etishda yordam beradi. Metakognitiv kompetensiyalarni rivojlantirish, vokal pedagoglarning kasbiy shakllanishi va ularning pedagogik yondashuvlarini yanada samarali qilishda muhim vosita bo'ladi. Vokal pedagoglar o'z darslarini tahlil qilib, o'quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olish, turli metodik usullarni qo'llash va o'quvchilarning o'z-o'zini anglash qobiliyatlarini shakllantirishga erishadilar. Shuningdek, metakognitiv yondashuv o'quvchilarga ijrochi mahoratlarini rivojlantirish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda ham katta yordam beradi.

ASOSIY ILMIY NATIJALAR

Metakognitiv yondashuv asosida vokal pedagog tayyorlash modelining tavsifi. Metakognitiv yondashuv, o'qituvchilarning o'z faoliyatini tahlil qilish, uni baholash va takomillashtirish qobiliyatini rivojlantirishga asoslangan yondashuv bo'lib, ayniqsa vokal pedagogika sohasida o'qituvchilarning kasbiy o'sishiga katta hissa qo'shadi. Metakognitiv yondashuv asosida tayyorlanadigan vokal pedagog modelining asosiy maqsadi, pedagogning o'z-o'zini boshqarish, o'z o'qituvchilik faoliyatini tahlil qilish va uni o'rganish jarayonini optimallashtirishdir. Ushbu modelda o'qituvchi o'z dars jarayonini, o'quvchilarning ehtiyojlarini va o'z pedagogik uslublarini tahlil qilish orqali o'z ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Metakognitiv yondashuv asosida vokal pedagog tayyorlash modeli bir nechta bosqichlardan iborat bo'lishi mumkin. Birinchi bosqichda pedagoglarga metakognitiv jarayonlar haqida tushuncha berilib, o'qituvchilarga o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash uchun zarur metodik ko'nikmalar o'rgatiladi. Ikkinchi bosqichda, o'qituvchilar o'z darslarini o'rganish va tahlil qilishni boshlaydilar. Ular dars davomida o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini kuzatib, tahlil qilishadi va

o'z pedagogik uslublarini yangilashga intilishadi. Uchinchi bosqichda, o'qituvchilar o'z darslarini takomillashtirish uchun metakognitiv yondashuvni amaliyotda qo'llashni boshlaydilar, bu esa ularning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi.

Misol uchun, vokal o'qituvchi o'z darsini baholash jarayonida o'quvchilarning ovoz texnikasini qanday o'zlashtirayotganini tahlil qiladi, darsni qanday o'zgartirish va takomillashtirish kerakligini aniqlaydi. Metakognitiv yondashuv asosida tayyorlangan model o'qituvchiga o'z faoliyatini doimiy ravishda baholash va uning samaradorligini oshirish imkoniyatini yaratadi. Shuningdek, bu model o'qituvchilarga yangi metodik usullarni o'rganish va ularni o'z faoliyatida qo'llash imkonini beradi, bu esa o'quvchilarning ovoz texnikasini rivojlantirishda yordam beradi.

Refleksiya, o'zini baholash va ijodiy tafakkurda yuzaga keladigan o'zgarishlar. Metakognitiv yondashuv, vokal pedagoglarining refleksiya va o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Refleksiya, o'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilish va uni yaxshilash uchun fikr yuritish jarayonidir. Vokal pedagoglar o'z darslarini baholash orqali nafaqat o'z metodik uslublarini, balki o'quvchilarning o'rganish jarayonini ham tahlil qilishadi. Bu jarayon o'qituvchilarga o'zgarishlarga ochiq bo'lish, yangi metodlarni o'rganish va ulardan foydalanish imkoniyatini yaratadi.

Masalan, vokal o'qituvchi o'z darsida bir nechta turli yondashuvlarni qo'llash mumkinligini tushunadi. Agar dars davomida o'quvchilar o'zlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelsa, o'qituvchi o'z metodik yondashuvini qayta ko'rib chiqadi, turli yangi usullarni o'rganishga harakat qiladi va o'quvchilar bilan o'z faoliyatini muhokama qiladi. Bu reflektiv jarayon o'qituvchining kasbiy o'sishiga yordam beradi.

O'zini baholash, o'qituvchining o'z faoliyatini ob'ektiv ravishda tahlil qilish va uning samaradorligini baholash jarayonidir. Bu jarayonda vokal o'qituvchi o'z darslari, o'quvchilarning natijalari va o'z pedagogik yondashuvlarini o'rganadi. O'zini baholash orqali o'qituvchi darslarini yanada samarali qilish, yangi

yondashuvlarni o'rganish va o'quvchilarning ehtiyojlarini to'g'ri aniqlash imkoniyatini qo'lga kiritadi. Misol uchun, vokal pedagog o'z darsini baholaganida, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini tahlil qilib, zarur o'zgarishlarni kiritadi.

Ijodiy tafakkurda yuzaga keladigan o'zgarishlar, o'qituvchining yangi g'oyalar va yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etishga bo'lgan qobiliyatini kuchaytiradi. Metakognitiv yondashuv, o'qituvchining fikrlash jarayonlarini tartibga solib, yangi usullarni qo'llashga tayyor bo'lishini ta'minlaydi. Shuning uchun, metakognitiv yondashuv yordamida vokal pedagoglar o'z ijodiy tafakkurlarini rivojlantiradilar va o'z pedagogik faoliyatlarini yanada samarali qilishga erishadilar.

Masalan, ijodiy tafakkurda o'zgarishlar o'qituvchining darslarni yangicha usulda tashkil etishiga olib kelishi mumkin. Agar o'quvchilar darsda ba'zi mavzularni qiyinlashtirayotgan bo'lsa, o'qituvchi metakognitiv yondashuvni qo'llash orqali darsning yangi formatini yaratishi va o'quvchilarning samarali o'rganish jarayonini ta'minlashi mumkin. O'zini baholash, refleksiya va ijodiy tafakkur o'qituvchining o'z faoliyatini mustahkamlash va o'quvchilarga yanada samarali ta'lim berish imkoniyatini yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, metakognitiv yondashuv asosida vokal pedagog tayyorlash modeli, o'qituvchilarning o'z darslarini tahlil qilish, baholash va takomillashtirish imkoniyatlarini yaratadi. Refleksiya, o'zini baholash va ijodiy tafakkurda yuzaga keladigan o'zgarishlar, o'qituvchilarning kasbiy o'sishiga va o'quvchilarning ovoz texnikasini rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu jarayonlar vokal pedagoglarni yanada samarali ta'lim berishga undaydi, ularning pedagogik yondashuvlarini yangilashga va o'quvchilarning o'rganish jarayonini optimallashtirishga olib keladi.

AMALIY TAKLIF VA TAVSIYALAR

Pedagoglar uchun metakognitiv metodik ko'rsatmalar ishlab chiqish.

Metakognitiv yondashuvni pedagogik amaliyotda muvaffaqiyatli qo'llash uchun, o'qituvchilarga aniq va samarali metodik ko'rsatmalar ishlab chiqish zarur. Ushbu ko'rsatmalar, pedagoglarning o'z faoliyatini tahlil qilish va uni yaxshilash uchun zarur bo'lgan metodik ko'nikmalarni o'rgatishga qaratilgan bo'lishi kerak. Metakognitiv metodik ko'rsatmalar o'qituvchilarga o'z darslarini rejalashtirishda, o'quvchilarning o'rganish jarayonini kuzatishda va darslarning samaradorligini baholashda yordam berishi lozim.

Bunday ko'rsatmalarni ishlab chiqishda, o'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash jarayonlariga qaratilgan aniq yondashuvlar ishlab chiqilishi kerak. Masalan, metakognitiv yondashuvni o'qituvchilarni o'rgatishda, o'qituvchidan o'z darslarida qanday savollar berishni, o'quvchilarning javoblarini qanday tahlil qilishni, o'quvchilarning qiyinchiliklarini qanday aniqlashni va darsni qanday takomillashtirishni o'rganish talab etiladi.

Misol uchun, vokal o'qituvchilariga darslarni rejalashtirish va o'quvchilarning ovoz texnikasini rivojlantirish uchun metakognitiv metodik ko'rsatmalar ishlab chiqilishi mumkin. Bunday ko'rsatmalar, o'qituvchiga o'z darslarining har bir bosqichini tahlil qilish, o'quvchilarning ovoz chiqarish jarayonidagi xatolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini o'rgatishdan iborat bo'lishi mumkin. Boshqa sohalarida ham metakognitiv yondashuvni qo'llashga doir metodik ko'rsatmalar ishlab chiqilishi, o'qituvchilarga o'z pedagogik uslublarini yangilashda yordam beradi va ta'lim jarayonini samarali qiladi.

Oliy ta'lim o'quv dasturlariga metakognitiv yondashuv asosida fanlar integratsiyasini taklif etish. Metakognitiv yondashuv, o'quvchilarning fikrlash jarayonlarini tartibga solishga yordam beradigan va ularni o'rganishning samaradorligini oshirishga xizmat qiladigan muhim pedagogik metod hisoblanadi. Shu sababli, metakognitiv yondashuvni oliy ta'lim o'quv dasturlariga integratsiya qilish, o'quvchilarning kognitiv va metakognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishga

katta imkoniyatlar yaratadi. Bu esa o'z navbatida o'quvchilarning mustaqil fikrlash, o'z-o'zini tahlil qilish va o'quv jarayonida faollikni oshiradi.

Oliy ta'lim dasturlariga metakognitiv yondashuv asosida fanlar integratsiyasini taklif etish, o'quvchilarga bir nechta fanlardan olgan bilimlarni birlashtirish va umumlashtirishga yordam beradi. Masalan, vokal pedagogikasi va musiqa nazariyasi fanlarining integratsiyasi o'quvchilarga musiqa asboblarni o'rganish va vokal texnikasini rivojlantirishda, bir-biriga bog'liq metodik usullarni qo'llash imkonini beradi. O'quvchilar, musiqaning nazariy jihatlarini o'rgangan holda, vokal ijrochilikni rivojlantiradilar. Bunda, metakognitiv yondashuv orqali o'quvchilarga dars davomida o'z bilimlarini mustahkamlash va o'rganilgan materialni tahlil qilish imkoniyati beriladi.

Metakognitiv yondashuvni oliy ta'limda qo'llash, shuningdek, fanlar o'rtasida uzviy bog'lanishni yaratadi. Misol uchun, musiqiy pedagogikada, o'quvchilar vokal darslarida o'rgangan texnik usullarni musiqa tarixidan o'rganilgan asarlar bilan bog'lash orqali o'zingizning musiqiy tafakkuringizni yanada rivojlantiradilar. Bunda, o'quvchilar har bir darsni o'rganish jarayonida o'z fikrlarini tahlil qilishadi, savollar beradilar va o'rganish jarayonida yuzaga kelgan xatolarni aniqlashadi. Shunday qilib, metakognitiv yondashuv yordamida oliy ta'limda fanlar o'rtasida integratsiya yaratish, o'quvchilarga kengroq va chuqurroq bilim olishga yordam beradi.

Metakognitiv yondashuv asosida fanlar integratsiyasini taklif etish, o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Misol uchun, o'quvchilar vokal darslarida bir vaqtning o'zida o'zgarishlarni kuzatib, o'zgarishga erishish uchun yangi strategiyalarni ishlab chiqishadi. Bu metodni qo'llash, o'quvchilarga o'z bilimlarini mustahkamlash va takomillashtirish imkoniyatini yaratadi, ularni mustaqil ishlashga o'rgatadi. Bu integratsiya orqali o'quvchilar nafaqat o'z bilimlarini chuqurlashtiradilar, balki o'z darslarini qanday rejalashtirish va baholashni o'rganadilar.

Shu bilan birga, metakognitiv yondashuv asosida oliy ta'lim dasturlariga fanlar integratsiyasini taklif etish, o'quvchilarga o'qish va ijodiy faoliyatni yanada

samarali qilish uchun zaruriy metodik ko'nikmalarni shakllantiradi. Ular dars davomida fikrlash jarayonlarini o'rgangan holda, bilimlarni real hayotda qo'llash va yangi g'oyalarni ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Xulosa qilib aytganda, pedagoglar uchun metakognitiv metodik ko'rsatmalar ishlab chiqish va oliy ta'limda fanlar integratsiyasini taklif etish, o'qituvchilarning va o'quvchilarning ta'lim jarayonini yanada samarali qilishga yordam beradi. Metakognitiv yondashuv yordamida pedagoglar o'z faoliyatlarini tahlil qilish, ularni takomillashtirish va yangi metodlarni qo'llashni o'rganadilar. Shuningdek, bu yondashuv o'quvchilarga mustaqil fikrlash, o'z o'rganish jarayonini tahlil qilish va yangi bilimlarni o'zlashtirishda yordam beradi. Bu jarayonlar nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini oshirishga, balki ularning ijodiy tafakkurlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

MAVZUNING ISTIQBOLLARI

Musiqqa pedagogikasida metakognitsiyani chuqur o'rganish bo'yicha ilmiy izlanishlar. Musiqqa pedagogikasi sohasida metakognitsiyani o'rganish hali nisbatan yangi va rivojlanayotgan bir yo'nalishdir. Shu bois, bu sohada ilmiy izlanishlar olib borishning istiqbollari juda katta. Musiqqa ta'limida metakognitsiyaning roli va ahamiyatini tushunish, o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, ularning o'rganish jarayonlarini boshqarishdagi salohiyatini oshirish uchun ilmiy tadqiqotlar zarur. Metakognitiv yondashuvni musiqqa pedagogikasida chuqur o'rganish, o'quvchilarning o'z o'rganish jarayonini anglash va samarali boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Musiqqa pedagogikasida metakognitsiyani o'rganish orqali, nafaqat o'quvchilarning ovoz texnikasi yoki musiqqa asarlarining ifodali ijrosini yaxshilash mumkin, balki ularning ijodiy tafakkurini ham rivojlantirishga yordam beradi. Bu, ayniqsa, vokal ta'lim jarayonida ahamiyatlidir, chunki ovoz chiqarish va ijro etish ko'nikmalarini shakllantirishda metakognitiv strategiyalar yordamida o'quvchilarga

o'z ijodiy jarayonlarini tahlil qilish, o'zgarishlarni kuzatish va faoliyatini ongli ravishda boshqarish imkoniyati yaratiladi.

Ilmiy izlanishlar, musiqiy pedagogikada metakognitiv yondashuvni qo'llashning samaradorligini aniqlashga, o'quvchilarning o'z-o'zini anglash va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga imkon beradi. Bunday tadqiqotlar yordamida, musiqa ta'limini yanada samarali qilish uchun yangi metodikalar va pedagogik yondashuvlar ishlab chiqish mumkin bo'ladi.

Misol uchun, musiqiy pedagogikada metakognitsiyani o'rganish o'quvchilarga o'zlari o'rganayotgan asarlarni yoki vokal texnikalarni qanday tahlil qilishni, ularni qanday takomillashtirishni o'rgatish orqali ta'lim jarayonini chuqurlashtiradi. Bu, nafaqat pedagoglar, balki ilmiy izlanishlar orqali yangi metodik yondashuvlarni ishlab chiqish va ularni amaliyotda sinovdan o'tkazish imkoniyatini yaratadi. Shuningdek, bu metakognitiv yondashuvlarni musiqiy ta'limning har bir sohasida qo'llash uchun ilmiy tadqiqotlar olib borish, musiqa pedagogikasini yanada zamonaviy va samarali qilishga xizmat qiladi.

Raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashgan metakognitiv vokal trening tizimlarini ishlab chiqish. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini qayta shakllantirishda katta rol o'ynayapti. Musiqa ta'limida metakognitiv yondashuvni raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashgan tizimlar yordamida ishlab chiqish, o'quvchilarga yanada interaktiv va samarali o'rganish imkoniyatlarini taqdim etadi. Bunday tizimlar, o'quvchilarning o'z o'rganish jarayonini tahlil qilish va mustaqil ravishda rivojlantirishlariga yordam beradi.

Misol uchun, raqamli vokal trening tizimlari orqali o'quvchilar o'z vokal texnikalarini yozib olishlari va bu yozuvlarni tahlil qilishlari mumkin. Metakognitiv yondashuv asosida ishlab chiqilgan bu tizimlar, o'quvchilarga ovoz texnikasining har bir bosqichini onlayn tarzda kuzatish va tahlil qilish imkoniyatini beradi. Raqamli tizimlar yordamida, o'quvchilar darslar davomida o'z mehnatlarini qayd etish, ularni tahlil qilish va qanday o'zgarishlar kiritilishi kerakligini aniqlashlari mumkin. Bu, o'quvchilarning o'z o'rganish jarayonini ko'proq anglab, ularni mustaqil ravishda boshqarishga yordam beradi.

Metakognitiv vokal trening tizimlari, shuningdek, o'qituvchiga ham o'z darslarini yanada samarali tashkil qilish imkoniyatini beradi. O'qituvchi, raqamli platformalarda o'quvchilarning individual o'sish jarayonini kuzatib, ularga individual tavsiyalar berish va o'zgarishlarni amalga oshirish bo'yicha maslahatlar berishi mumkin. Shunday qilib, raqamli texnologiyalar yordamida metakognitiv yondashuvni integratsiyalashgan vokal trening tizimlariga qo'llash, o'quvchilarning o'z faoliyatini tahlil qilish va o'zgarishlarni amalga oshirishda katta yordam beradi.

Metakognitiv yondashuvni raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashgan tizimlar orqali qo'llash, shuningdek, o'qituvchining darslarini har bir o'quvchining ehtiyojlariga moslashtirishga imkon yaratadi. Masalan, vokal o'qituvchisi uchun onlayn tizim yordamida o'quvchilarning ovoz ishlatishdagi xatolarini tezda aniqlash va bu xatolarni bartaraf etishga yordam berish mumkin. Bu, o'quvchilarning mustaqil o'rganish qobiliyatini yanada kuchaytiradi va ular uchun samarali ta'lim muhitini yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, metakognitiv yondashuvni musiqa pedagogikasida chuqur o'rganish va raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashgan tizimlarni ishlab chiqish, o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda katta imkoniyat yaratadi. Bu jarayonlar, o'qituvchilarga o'z darslarini samarali rejalashtirish va o'quvchilarning ta'lim jarayonini yanada rivojlantirish imkoniyatini beradi. Shuningdek, metakognitiv yondashuvni raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashgan tizimlarda qo'llash, o'quvchilarga ovoz texnikasini tahlil qilish va takomillashtirish uchun kerakli vositalarni taqdim etadi. Bu ilmiy izlanishlar va amaliy tadqiqotlar orqali musiqa ta'limi yanada samarali va innovatsion bo'lishi mumkin.

XULOSAVIY FIKR

Metakognitiv yondashuv yuqori malakali vokal pedagog tayyorlashda muhim poydevor bo'lib xizmat qiladi. Metakognitiv yondashuv, ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'z-o'zini anglash, o'rganish va faoliyatini samarali boshqarish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik vosita sifatida ko'riladi. Vokal pedagogikasida bu yondashuv nafaqat o'quvchilarning vokal texnikalarini rivojlantirish, balki ularning fikrlash, tahlil qilish va o'zgarishlarga ochiq bo'lish ko'nikmalarini ham shakllantirishga yordam beradi.

Vokal pedagoglarni tayyorlashda metakognitiv yondashuvning ahamiyati, avvalo, ularning o'qitish faoliyatida o'zining o'rganish jarayonini qanday boshqarishi, shu bilan birga, o'quvchilarga qanday metodik yordam ko'rsatishi bilan bog'liqdir. O'qituvchi o'z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirishni o'rgangan holda, ular o'z darslarini nafaqat akademik, balki ijodiy va shaxsiy rivojlanish nuqtai nazaridan ham samarali o'rganish imkoniyatlariga ega bo'lishadi.

Misol uchun, vokal pedagogi o'qitish jarayonida o'z metodikalarini doimiy ravishda tahlil qilib, o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirishi kerak. Bunday yondashuv o'qituvchining pedagogik amaliyotini yaxshilashga yordam beradi va ularning darslarida metakognitiv kompetensiyalarning oshishiga sabab bo'ladi. Shuningdek, o'qituvchining o'zini tahlil qilish va o'zgarishlarga ochiqligi, vokal ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, chunki u o'quvchilarni yanada yuqori darajadagi ijodiy va kognitiv faoliyatga yo'naltirish imkonini beradi.

Metakognitiv yondashuvning qo'llanilishi orqali vokal pedagoglar, o'quvchilarning rivojlanish jarayonini kuzatib, o'qitish usullarini yangilash va o'zgarishlarga moslashtirishni o'rganadilar. Bu esa, o'z navbatida, ular o'qitayotgan talabalarning ijodiy tafakkurini, vokal texnikasini va musiqa san'atiga bo'lgan yondashuvini yanada kuchaytiradi. Bunday pedagoglar nafaqat o'z ma'ruzalari va darslarini yaxshi tashkil etishadi, balki o'quvchilarni o'z ijodiy faoliyatlarini boshqarish va takomillashtirishga undashadi.

Vokal san'atini o'qitishda bu yondashuv orqali nafaqat texnik, balki intellektual va emotsional jihatlar ham uyg'unlashtiriladi. Metakognitiv

yondashuv nafaqat vokal texnikalarni rivojlantirishga, balki talabalarning intellektual va emotsional jihatlarini uygʻunlashtirishga ham xizmat qiladi. Vokal taʼlimining muvaffaqiyatli boʻlishi uchun talabalar faqat ovoz chiqarish va texnik jihatlar bilan cheklanmasdan, musiqa asarlarini ijro etishda intellektual va emotsional jihatlarini ham rivojlantirishlari zarur. Bu esa metakognitiv yondashuvning taʼlim jarayoniga qoʻshadigan qoʻshimcha qadriyatidir.

Intellektual jihatlar boʻyicha, oʻquvchilar oʻz-oʻzini tahlil qilish, musiqiy asarni chuqur tushunish va uni ijro etish jarayonida qanday qarorlar qabul qilishlarini aniqlashlari mumkin. Metakognitiv yondashuv bu jarayonni aniqroq va samaraliroq qilishga yordam beradi. Oʻquvchilar oʻzlarini oʻrganayotgan asar haqida, uning maʼnosi va mazmuni haqida fikr yuritishlari va musiqani ijro etish jarayonida qanday his-tuygʻularni uygʻotishi mumkinligini anglashlari mumkin.

Misol uchun, vokal oʻquvchilari oʻzlarining ovozlarini yaxshilash uchun oʻzingizni baholash orqali tahlil qilishadi va qanday oʻzgarishlar qilish kerakligini aniqlashadi. Bularni amalga oshirish uchun ular oʻzlarini musiqaning barcha qatlamlari, ritmi, melodikasi, har bir talaffuzi va ifoda jihatidan tahlil qilishlari mumkin. Bu faqat texnik oʻrgatish emas, balki musiqiy asarni ijro etishdagi intellektual yondashuvni rivojlantirishga yordam beradi.

Emotsional jihatlar boʻyicha esa, vokal taʼlimda metakognitiv yondashuv talabalarni musiqa orqali oʻz his-tuygʻularini izhor etishga undaydi. Musiqaning har bir nuqtasida his-tuygʻularni anglash, ularni ijro etishda aks ettirish talabalar uchun muhim omildir. Bu oʻz navbatida oʻquvchilarning oʻziga boʻlgan ishonchini oshiradi va musiqa sanʼati orqali hissiy salohiyatlarini toʻliq namoyon etishga imkon beradi.

Masalan, bir vokal oʻqituvchisi oʻz talabalariga birinchi navbatda texnikani, keyin esa musiqa asarining hissiy mazmunini qanday ajratish va his qilish kerakligini tushuntiradi. Bu talabalarga faqat ovoz chiqarish, balki musiqaning ruhini ham anglab, uni ijro etishda oʻz hissiyotlarini ifodalashga yordam beradi. Shunday qilib, metakognitiv yondashuv nafaqat vokal texnikani, balki oʻquvchilarning intellektual va emotsional salohiyatini rivojlantirishda muhim vosita boʻladi.

Xulosa qilib aytganda, metakognitiv yondashuv, vokal pedagogikasida ta'lim jarayonining barcha aspektlarini yaxshilashga yordam beradi. U o'qituvchining pedagogik faoliyatini takomillashtirish va o'quvchilarning ijodiy, intellektual va emotsional jihatlarini uyg'unlashtirishga katta hissa qo'shadi. Bu yondashuv o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish, musiqa asarlarini tahlil qilish, ijro etish va hissiyotlarni ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Shunday qilib, metakognitiv yondashuvni vokal pedagogikasida qo'llash, yuqori malakali vokal pedagoglarni tayyorlashda samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. **Flavell, J. H.** (1979). *Metacognition and Cognitive Monitoring: A New Area of Cognitive–Developmental Inquiry*. *American Psychologist*, 34(10), 906–911.
2. **Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R.** (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman.
3. **Gullberg, A. K., & Wåhlstrand, A.** (2018). *Metacognitive Strategies in Music Education: Exploring Student Self-Regulation in Vocal Practice*. *International Journal of Music Education*, 36(3), 407–422.
4. **Baker, L., & Brown, A. L.** (1984). *Metacognitive Skills and Reading*. In P. D. Pearson (Ed.), *Handbook of Reading Research*.
5. **Davidson, L., & Faulkner, R.** (2010). *Music in the Early Years: How it works in classrooms and schools*. Oxford University Press.
6. **Ericsson, K. A.** (2006). *The Cambridge Handbook of Expertise and Expert Performance*. Cambridge University Press.
7. **Merrill, M. D.** (2002). *First Principles of Instruction*. *Educational Technology Research and Development*, 50(3), 43–59.
8. **Nassaji, H.** (2011). *Teaching Grammar in Second Language Classrooms: Integrating Form-Focused Instruction in Communicative Contexts*. Routledge.
9. **Jonboev, M.** (2020). *Musiqa pedagogikasida innovatsion yondashuvlar*. Toshkent: O'qituvchi.
10. **Zohidova, G. N.** (2022). *Vokal pedagogikada talaba mustaqilligini shakllantirishning innovatsion texnologiyalari*. – Toshkent: TDPU nashriyoti.

MUNDARIJA

Kirish	3
Mavzuning maqsadi va vazifalari	4
Mavzuning metodlari	5
Qiyosiy metod	6
Metakognitiv yondashuv tushunchasi va uning ta'lim tizimidagi o'rni	6
Vokal pedagogikada metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish zarurati	13
Metakognitiv o'qitish strategiyalarining vokal darslariga integratsiyasi	17
Yuqori malakali vokal pedagoglarni tayyorlashda o'z-o'zini baholash va o'zgarishga ochiqlik	22
Vokal o'rgatishda metakognitiv strategiyalarning didaktik modellar bilan uyg'unligi	26
Refleksiv faoliyat vokal pedagogining kasbiy shakllanishida asosiy vosita sifatida	31
Metakognitiv yondashuv asosida vokal o'qituvchilarning pedagogik dizayn yaratish qobiliyatini rivojlantirish	34
Raqamli texnologiyalar va metakognitsiya: vokal o'qituvchining o'zini rivojlantirish vositasi sifatida	37
Metakognitiv yondashuv orqali ijodiy vokal pedagogik tafakkurni shakllantirish	40
Yuqori malakali vokal pedagoglar tayyorlashda metakognitiv yondashuvning natijadorligi va baholash mezonlari	41
Umumiy xulosa	46
Asosiy ilmiy natijalar	48
Amaliy taklif va tavsiyalar	51
Mavzuning istiqbollari	53
Xulosaviy fikr	56
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati	59

[illegible][illegible]

“Akadem Print” nashriyoti bosmaxonasida chop etildi.
Jizzax shahar Sahiylik ko‘cha 76-uy